

SENIŪNAIČIO ŽINYNAS

SENIŪNAIČIO ŽINYNAS

INFORMACINIS LEIDINYS SENIŪNAIČIAMS
IR AKTYVIOMS BENDRUOMENĖMS

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

2023 m.

TURINYS

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJA	7
KAS YRA VIETOS SAVIVALDA	8
Seniūnija	9
Seniūnaitis	9
Vietos bendruomenės	11
Bendruomeninės organizacijos steigimas	12
GYVENTOJAS GALI	13
Gyventojų dalyvavimas viešajame gyvenime	13
Teisių bei įstatymais saugomų interesų gynimas	16
NAUDINGA ŽINOTI	18
Valstybės garantuojama teisinė pagalba	18
Seniūnų atliekami notariniai veiksmai	20
Gyvenamosios vietos deklaravimas	20
Civilinės būklės aktų registravimas	22
Kelių ir gatvių priežiūros klausimai	24
Leidimo-higienos paso išdavimas	26
Ar saugu vartoti šulinių vandenį?	26
Kaip saugotis erkių	27
Ieškai emocinės paramos?	27
Nutikus krizinei situacijai bendruomenėje	28
Nori išsivaduoti nuo priklausomybių?	30
Pagalba nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims	32
Pagalba nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiems asmenims	34
Kur kreiptis tam tikrais atvejais dėl pagalbos ir paslaugų turint negalią	35
Vaiko teisės ir jų apsauga	36
Globa ir įvaikinimas	38
Šeimos kortelė	39
Išmokos šeimai Europos Sąjungoje ir Lietuvoje	40
Tėvystės pripažinimas / vaiko kilmės iš tėvo nustatymas	42
Ką svarbu žinoti dirbančiajam?	43
Kaip atpažinti korupciją ir kaip elgtis su ja susidūrus?	45
Tapk gaminančiu vartotoju	47
Pastatų renovacija gyventojams	48
GYVENTOJŲ SAUGUMUI UŽTIKRINTI	49
Mobilizacija	49

Priimančiosios šalies parama	51
Pilietinis pasipriešinimas	51
Karo prievolininkų veiksmai paskelbus mobilizaciją	52
Policijos teikiama pagalba	53
Bendruomenės pareigūnai	54
Saugi kaimynystė	56
Policijos rėmėjai	58
Priešgaisrinė sauga	59
Už žolės deginimą – baudos	62
Civilinė sauga	63
Pagrindiniai bet kokios nelaimės atveju reikalingi daiktai	69
Kalio jodidas: kada ir kaip jį vartoti?	72
Užkrečiamųjų ligų profilaktika ir kontrolė	75
Įdomioji statistika	77

Vidaus reikalų ministerija, skatindama gyventojus ir ypač jų atstovus – seniūnaičius, taip pat bendruomenines organizacijas ir nevyriausybinės organizacijas aktyviau dalyvauti sprendžiant viešuosius reikalus, parengė leidinį „Seniūnaičio žinynas“.

Leidinyje pateikiama informacija aktuali ne tik seniūnaičiams, bet ir vietos bendruomenėms, nevyriausybiniams organizacijoms ir visiems gyventojams.

X SKIRSNIS

119 straipsnis

Savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniais vienetams. Ji įgyvendinama per savivaldybių tarybas ir savivaldybių merus.

Savivaldybių tarybų nariais Lietuvos Respublikos piliečius ir kitus nuolatinis administracinio vieneto gyventojus, savivaldybių merais – Lietuvos Respublikos piliečius pagal įstatymą ketveriems metams renka Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolatiniai administracinio vieneto gyventojai, remdamiesi visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

Savivaldos institucijų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas.

120 straipsnis

Valstybė remia savivaldybes.

Savivaldybės pagal Konstitucijos bei įstatymų apibrėžtą kompetenciją veikia laisvai ir savarankiškai.

121 straipsnis

Savivaldybės sudaro ir tvirtina savo biudžetą.

Savivaldybių tarybos turi teisę įstatymo numatytose ribose ir tvarka nustatyti vietines rinkliavas, savo biudžeto sąskaita savivaldybių tarybos gali numatyti mokesčių bei rinkliavų lengvatas.

122 straipsnis

Savivaldybių tarybos ir savivaldybių merai dėl jų teisių pažeidimo turi teisę kreiptis į teismą.

123 straipsnis

Aukštesniuosiuose administraciniuose vienetuose įstatymo nustatyta tvarka valdymą organizuoja Vyriausybė.

Ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, prižiūri Vyriausybės skiriami atstovai.

Vyriausybės atstovo įgaliojimus ir jų vykdymo tvarką nustato įstatymas.

Įstatymo numatytais atvejais ir tvarka savivaldybės teritorijoje Seimas gali laikinai įvesti tiesioginį valdymą.

124 straipsnis

Savivaldybių tarybų ir savivaldybių merų aktai ar veiksmai, pažeidžiantys piliečių ar organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme.

XI SKIRSNIS

FINANSAI IR VALSTYBĖS BIUDŽETAS

127 straipsnis

Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai.

Valstybės biudžeto pajamos formuojamos iš mokesčių, privačiomų mokėjimų, rinkliavų, pajamų iš valstybinio turto ir kitų įplaukų.

Mokesčius, kitas įmokas į biudžetus ir rinkliavas nustato Lietuvos Respublikos įstatymai.

KAS YRA VIETOS SAVIVALDA?

Vietos savivalda – savivaldybės bendruomenės savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją. Vietos savivaldos principus, savivaldybių institucijų sudarymo ir veiklos tvarką įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Europos vietos savivaldos chartijos nuostatas, jų kompetenciją, funkcijas, savivaldybės tarybos nario statusą, savivaldybių ūkinės ir finansinės veiklos pagrindus nustato Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.

2023 m. balandžio 1 d. įsigaliojo nauja redakcija išdėstyta Vietos savivaldos įstatymas, įtvirtinantis kokybiškai naują vietos savivaldos modelį.

Už savivaldos teisės įgyvendinimą savivaldybės bendruomenės interesais atsakingos savivaldybės institucijos:

- savivaldybės atstovaujamoji institucija – savivaldybės taryba;
- savivaldybės vykdomoji institucija – savivaldybės meras.

Savivaldybės tarybą sudaro tarybos nariai – savivaldybės bendruomenės atstovai. Visi savivaldybės tarybos nariai yra lygūs savo statusu. Savivaldybės taryba priima svarbiausius savivaldybės sprendimus (pvz., sudaro ir tvirtina savivaldybės biudžetą, priima sprendimus dėl savivaldybei nuosavybės teise priklausančio turto, mokesčių, rinkliavų ir kitų įstatymų nustatytų lengvatų savivaldybės biudžeto lėšomis teikimo, dėl seniūnijų steigimo, panaikinimo ir jų skaičiaus nustatymo ir kt.) ir kontroliuoja jų įgyvendinimą.

Meras – savivaldybės vykdomoji institucija (savivaldybės vadovas). Meras yra atskaitingas savivaldybės tarybai ir savivaldybės bendruomenei už savo ir savivaldybės veiklą. Meras nėra savivaldybės tarybos narys, nevadovauja

tarybai, tačiau jis planuoja savivaldybės tarybos veiklą, sudaro tarybos posėdžių darbotvarkę, šaukia posėdžius ir jiems pirmininkauja, pasirašo tarybos sprendimus. Nors meras tarybos posėdžiuose nebalsuoja, jam suteikiama tarybos sprendimų veto teisė. Meras administruoja savivaldybės biudžetą. Meras taip pat vienasmeniškai skiria savivaldybės administracijos direktorių, vadovaujantį savivaldybės administracijai.

Savivaldybės administracija yra savivaldybės biudžetinė įstaiga, kuri organizuoja savivaldybės tarybos ir mero sprendimų įgyvendinimą arba pati juos įgyvendina, administruoja viešųjų paslaugų teikimą (pvz., švietimas, viešųjų erdvių priežiūra, atliekų, nuotekų tvarkymas ir t. t.) ir kt. Savivaldybės administracijos įgaliojimai nėra susiję su savivaldybės tarybos ir mero įgaliojimų pabaiga.

SENIŪNIJA

Seniūnija tai savivaldybės administracijos struktūrinis teritorinis padalinys arba savivaldybės biudžetinė įstaiga¹. Seniūnija yra savivaldybės administracijos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje, seniūnijos aptarnaujama teritorija nėra teritorijos administracinis vienetas. Seniūnijos skaičių, kiekvienos seniūnijos pavadinimą, aptarnaujamą teritorijos ribas sprendimu nustato savivaldybės taryba.

Seniūnas yra seniūnijos vadovas, seniūnijai skirtų biudžeto asignavimų valdytojas. Seniūnas yra valstybės tarnautojas. Seniūną į pareigas priima ir iš jų atleidžia savivaldybės administracijos direktorius. Į seniūno pareigas priimama tik konkurso būdu. Seniūnams – administracijos padalinių vadovams, priimtiems į pareigas po 2023 m. balandžio 1 dienos, nebenustatoma kadencijos trukmė. Pretendentų į seniūno pareigas konkurso komisija sudaroma iš 7 narių: ne mažiau kaip 3 ir ne daugiau kaip 4 šios komisijos nariai turi būti tos seniūnijos aptarnaujamos teritorijos išplėstinės seniūnaičių sueigos deleguoti asmenys.

SENIŪNAITIS

Seniūnaitis – gyvenamosios vietovės ar jos dalies bendruomenės išrinktas atstovas, atstovaujantis seniūnaitijos gyventojų interesams seniūnijoje, savivaldybės institucijose ir savivaldybės teritorijoje veikiančiose valstybės įstaigose. Seniūnaičiai renkami iš gyvenamųjų vietovių ar jų dalių sudaromoje seniūnaitijoje. Kandidatus į seniūnaičius gali siūlyti tik tos seniūnaitijos, kurioje renkamas seniūnaitis, gyventojai, bendruomeninės organizacijos.

¹ Rengiant šį leidinį, nė vienoje savivaldybėje nebuvo įsteigta seniūnija – biudžetinė įstaiga.

Siekiant išvengti dvigubo atstovavimo, interesų konflikto, seniūnaičiu negali būti renkamas tos savivaldybės tarybos narys, savivaldybės administracijos direktorius, savivaldybės kontrolierius, savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas.

Seniūnaitis, atstovaudamas seniūnaitijos gyventojų interesams seniūnijoje, savivaldybės institucijose ir savivaldybės teritorijoje veikiančiose valstybės įstaigose turi teisę tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant savivaldybės institucijų sprendimų projektus, kai sprendžiami klausimai yra susiję su jo atstovaujamos gyvenamosios vietovės bendruomenės viešaisiais reikalais. Seniūnaitis taip pat dalyvauja:

- svarstant klausimus dėl piniginių socialinės paramos skyrimo savivaldybės tarybos nustatyta tvarka;
- pretendentų į seniūno pareigas konkurso komisijoje;
- organizuojant gyventojų apklausas ir gyventojų susitikimus su savivaldybės tarybos nariais, seniūnu, savivaldybės administracijos direktoriumi arba šio įgaliotu atstovu, kitais savivaldybės ir valstybės institucijų ir įstaigų atstovais;
- seniūnaičių sueigoje².

Seniūnaitis pasibaigus kalendoriniams metams per 2 mėnesius seniūnaitijos gyventojams pateikia praėjusių kalendorinių metų veiklos ataskaitą ir veiklos kryptis kitiems kalendoriniams metams.

Veikdamas pagal jam suteiktus įgaliojimus seniūnaitis skatina gyventojus:

- prižiūrėti gyvenamosios vietovės teritoriją, rūpintis aplinkos apsauga;
- rūpintis labiausiai pažeidžiamais bendruomenės nariais (socialinę riziką patiriančiomis šeimomis, nepilnamečiais, vienais gyvenančiais asmenimis, neįgaliaisiais ir kt.);
- organizuoti sveikatinimo, kultūros ir sporto renginius ir juose dalyvauti;
- organizuoti bendruomenės saugumo užtikrinimo priemones ir jose dalyvauti;
- puoselėti savo gyvenamosios vietovės materialųjį ir nematerialųjį paveldą.

Seniūnaičiui su jo, kaip seniūnaičio, veikla susijusioms kanceliarinėms, pašto, telefono, interneto ryšio, transporto išlaidoms apmokėti, kiek jų nesuteikia

² Seniūnaičių sueiga – seniūnaičių susirinkimas, kuriame sprendžiami Vietos savivaldos įstatymo nustatyti klausimai (Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 20 dalis). Išplėstinė seniūnaičių sueiga – seniūnaičių ir seniūnijos aptarnaujamoje teritorijoje veikiančių bendruomeninių organizacijų deleguotų atstovų susirinkimas, kuriame sprendžiami šio įstatymo nustatyti klausimai (Vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 2 dalis). Išplėstinėje seniūnaičių sueigoje gali būti svarstomi klausimai dėl seniūnijos bei seniūno veiklos gerinimo ir teikiami pasiūlymai savivaldybės administracijos direktoriui ir merui (Vietos savivaldos įstatymo 41 straipsnio 1 dalis).

ar tiesiogiai neapmoka savivaldybės administracija, gali būti skiriama išmoka, už kurią atsiskaitoma ne rečiau kaip vieną kartą per metus. Šios išmokos dydį ir atsiskaitymo tvarką nustato tos savivaldybės taryba.

Seniūnaitis yra aktyvus gyventojas, dalyvaujantis pats ir skatinantis kitus gyventojus domėtis ir dalyvauti sprendžiant vietos reikalus. Seniūnaičiai paprastai pažįsta visus ar bent daugumą savo seniūnaitijos gyventojų, rūpinasi jais, padeda spręsti jiems kylančias problemas, atstovauja jų interesams. Būtent seniūnaitis turėtų būti tas gyventojų atstovas, kuris mato problemas, su kuriomis susiduria gyventojai, išmano jų sprendimą, organizuoja gyventojus telktis ir yra tarpininkas tarp gyventojų ir vietos valdžios.

Seniūnaičiai, būdami gyvenamosios vietovės ar jos dalies bendruomenės išrinktais atstovais, turinčiais Vietos savivaldos įstatymo nustatytas teises ir pareigas, atstovauja savo gyvenamosios vietos gyventojams. Patys gyventojai, siekdami aktyviau dalyvauti savo reikalų ir vietos viešųjų reikalų sprendime, siekdami turėti daugiau įtakos jiems aktualiems vietos valdžios priimamiems sprendimams, savo iniciatyva buriasi į bendruomenines organizacijas, taip įgydami daugiau galių veikti.

Bendruomeninė organizacija – asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje. Bendruomeniškumas demokratinėse valstybėse laikomas viena iš tradicinių vertybių, skatinančių visuomenės, ypač pilietinės, vystymąsi. Susieti bendrą gyvenimo kaimynystėje poreikių ir interesų, susibūrę į bendruomenines organizacijas gyventojai savo veikla skatina tobulinti ir valstybės bei savivaldybių institucijų veiklą.

Nors gyventojų įsitraukimas į bendruomeninių organizacijų veiklą didėjo, tačiau bendruomeniškumą mūsų šalyje dar reikia plėtoti ir stiprinti, o prie to gali prisidėti kiekvienas iš mūsų. Kiekvienoje gyvenamojoje vietovėje atsiranda aktyvių, iniciatyvių žmonių, kurie siekia dalyvauti sprendžiant savo miesto, miestelio ar kaimo viešuosius reikalus. Sukurta nemažai įrankių, leidžiančių gyventojams dalyvauti savivaldos procesuose: gyventojai gali teikti savivaldybei įvairius siūlymus ir peticijas, dalyvauti vietos gyventojų apklausose, dalyvauti viešuose svarstymuose, tiesiogiai susitikti su savivaldybės politikais ir darbuotojais, susipažinti su tarybų darbotvarkėmis, sprendimų projektais ir kita. Į bendruomenes susibūrusių aktyvių gyventojų kreipimais į savivaldybę yra sva-

ni todėl, kad kreipiamasi jei ne visų, tai daugumos ar bet tam tikros dalies tos gyvenamosios vietos gyventojų vardu.

Aktyvios bendruomenės gali daryti ženklų įtaką valdžios institucijų sprendimams, siekdamos gauti finansavimą savo veiklai ir gyvenamosios vietos aplinkos gerinimui, jos gali dalyvauti įvairiuose konkursuose ir programose.

Jei Jūs esate aktyvus, Jums rūpi tai, kas vyksta Jūsų kaimynystėje, gyvenamojoje vietovėje, savivaldybėje, Jūs norite turėti daugiau įtakos savivaldybės priimamiems sprendimams, galite prisijungti prie veikiančios bendruomeninės organizacijos ir tapti jos nariu.

BENDRUOMENINĖS ORGANIZACIJOS STEIGIMAS

Jei Jūsų gyvenamojoje vietovėje nėra veikiančios juridinių asmenų registre įregistruotos bendruomeninės organizacijos, o Jūs esate aktyvus bendruomenės narys, turite bendraminčių, galite kartu įsteigti bendruomeninę organizaciją.

Bendruomeninės organizacijos – tai asociacijos. Įstatyme įtvirtinta, kad asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus³. Asociaciją gali įsteigti mažiausiai trys pilnamečiai veiksniūs asmenys, sudarę steigimo sutartį, kurioje turi būti nurodyta:

- steigėjai;
- steigiamos asociacijos pavadinimas;
- steigimo sutarties sudarymo data;
- steigiamos asociacijos buveinė.

Teisingumo ministro įsakymu patvirtintos pavyzdinės asociacijos steigimo sutarties ir asociacijos įstatų formos⁴, kurios padės steigėjams savarankiškai parengti teisės aktų reikalavimus atitinkančius asociacijos steigimo dokumentus.

Asociacija teisės aktų nustatyta tvarka turi būti įregistruota juridinių asmenų registre. Asociaciją registruoti galima, jei sudaryta steigimo sutartis, sušauktas asociacijos steigiamasis susirinkimas, priimti asociacijos įstatai ir sudarytas bent vienas valdymo organas bei įvykdytos kitos steigimo sutartyje nustatytos prievolės.

Registruojant asociaciją juridinių asmenų registre turi būti pateikiami šie dokumentai:

- prašymas įregistruoti juridinį asmenį;
- juridinio asmens steigimo dokumentai;
- dokumentai, patvirtinantys registruoti pateikiamų duomenų tikrumą ir steigimo dokumentų atitikimą įstatymų reikalavimams, taip pat dokumentai, patvirtinantys, kad juridinį asmenį registruoti galima, nes įstatymuose ar steigimo sandoryje nustatytos prievolės yra įvykdytos ir atsirado įstatymuose ar steigimo dokumentuose numatytos aplinkybės.

Vienas pagrindinių vietos savivaldos principų – savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant savivaldybės reikalus principas, reiškiantis, kad savivaldybės informuoja vietos gyventojus apie savo veiklą, sprendimų projektus, priimtus sprendimus ir sudaro sąlygas vietos gyventojams tiesiogiai dalyvauti planuojant ir įgyvendinant savivaldybės sprendimus. Gyventojai gali spręsti ne tik savivaldybės reikalus, bet ir kitais būdais dalyvauti viešajame gyvenime, t. y. jungtis į politines partijas, politinius komitetus, asociacijas, rinktis į susirinkimus, teikti skundus ir kt.

GYVENTOJAS GALI

GYVENTOJŲ DALYVAVIMAS VIEŠAJAME GYVENIME

Įgyvendindami savo teisę aktyviai dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus gyventojai gali:

... jungtis į asociacijas ir politines partijas, politinius komitetus

Asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus. Asociacijos steigėjais gali būti 18 metų sulaukę veiksniūs fiziniai asmenys ir (ar) juridiniai asmenys, sudarę asociacijos steigimo sutartį. Minimalus asociacijos steigėjų skaičius yra trys. Visi asociacijos steigėjai nuo asociacijos įregistravimo juridinių asmenų registre tampa jos nariais. Asociacijų steigimą, valdymą, veiklą, pertvarkymą, pabaigos (reorganizavimo ir likvidavimo) ypatumus reglamentuoja Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas.

Politinė organizacija – pagal Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymą įsteigtas viešasis juridinis asmuo – politinė partija arba politinis komitetas, kurių tikslas – tenkinti savo narių politinius interesus, padėti reikšti jų politinę valią ir siekti dalyvauti įgyvendinant valstybės ir (arba) Europos

³ Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis.

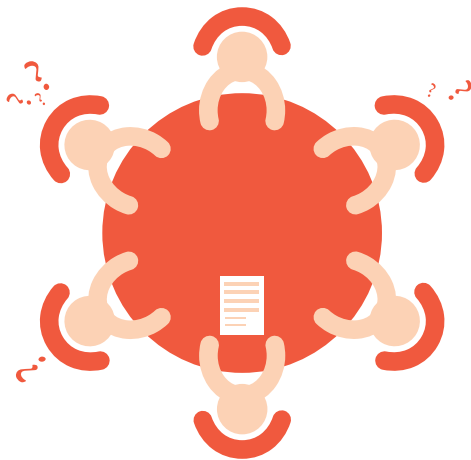
⁴ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. 1R-142 „Dėl pavyzdinių asociacijos steigimo sutarties ir įstatų formų patvirtinimo“.

⁵ Lietuvos Respublikos politinių organizacijų įstatymo 2 straipsnio 7 dalis.

Sąjungos valdžią, savivaldos teisę⁵. Politinės partijos, politinio komiteto steigėjais ir nariais gali būti Lietuvos Respublikos piliečiai, Lietuvos Respublikoje ne mažiau kaip 6 mėnesius gyvenantys Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, kurie yra sulaukę 18 metų ir nėra kitų valstybių politinių partijų ar politinių organizacijų nariai, išskyrus jų narystę Europos politinėse partijose. Politinės partijos, politinio komiteto steigėjai nuo jų įregistravimo Juridinių asmenų registre tampa šios politinės partijos ar politinio komiteto nariais. Tuo pačiu metu Lietuvos Respublikos pilietis ar Lietuvos Respublikoje gyvenantis Europos Sąjungos valstybės narės pilietis gali būti tik vienos Lietuvos Respublikoje įregistruotos politinės organizacijos (politinės partijos arba politinio komiteto) nariu. Politinis komitetas yra steigiamas dalyvauti tik rinkimuose į Europos Parlamentą arba tik konkrečios savivaldybės tarybos ir (arba) savivaldybės mero rinkimuose. Politinei partijai įsteigti būtina, kad ji Lietuvos Respublikoje turėtų ne mažiau kaip 2000 steigėjų, o politiniam komitetui, kuris ketina dalyvauti rinkimuose į Europos Parlamentą, įsteigti būtina, kad jis Lietuvos Respublikoje turėtų ne mažiau kaip 1000 steigėjų. Politiniam komitetui, kuris ketina dalyvauti savivaldybės tarybos ir (arba) savivaldybės mero rinkimuose, įsteigti būtina, kad jį steigtų ne mažiau kaip 0,1 procento toje savivaldybėje ne trumpiau negu pusę metų gyvenamąją vietą deklaravusių gyventojų, kurių turi būti ne mažiau negu dvigubas tos savivaldybės tarybos narių skaičius.

... pateikti peticijas

Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas nustato Lietuvos Respublikos Konstitucijos laidojamos peticijos teisės įgyvendinimo tvarką. Įstatymas nustato teisę ne jaunesniam kaip 16 metų Lietuvos Respublikos piliečiui ar užsieniečiui, nuolat gyvenančiam Lietuvos Respublikoje, arba jų grupei rašytiniu arba elektroniniu būdu kreiptis į Seimą, Vyriausybę ar savivaldybės institucijas su reikalavimais ar siūlymais spręsti klusimus dėl žmogaus teisių ir laisvių apsaugos ar įgyvendinimo, valstybės ir savivaldybės institucijų reformavimo ir kitus svarbius visuomenei, savivaldybėms ar valstybei klausimus. Kreipimasis gali būti paduodamas tiesiogiai, siunčiamas paštu arba pateikiamas elektroniniu būdu. Kreipimasis paduodamas Seimui, Vyriausybei ar savivaldybės instituci-

jai atsižvelgiant į tai, kieno kompetencija yra jame iškeltų reikalavimų ir siūlymų nagrinėjimas. Kreipimasi gali paduoti pats pareiškėjas arba jo atstovas.

... rinktis į susirinkimus

Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymas nustato, kad sukakę 18 metų veiksnius Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos valstybių narių piliečiai, užsieniečiai, turintys įstatymų nustatyta tvarka gautą leidimą nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje ir Lietuvos Respublikoje registruoti ir veikiantys juridiniai asmenys gali organizuoti susirinkimą ar susirinkimus – taikius asmenų susibūrimus, skirtus jų pažiūroms ir nuomonei viešai laisvai reikšti ir asmenybės pilietinio aktyvumo raiškai visuomenėje ir valstybėje užtikrinti.

... tiesiogiai dalyvauti sprendimų projektų rengime ir svarstyme

Gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti savivaldybės tarybos posėdžiuose. Apie savivaldybės tarybos posėdžio laiką, svarstyti parengtus ir reglamento nustatyta tvarka įregistruotus klausimus kartu su sprendimų projektais meras, o kai jis negali eiti pareigų arba jo nėra, – laikinai savivaldybės tarybos paskirtas tarybos narys ne vėliau kaip likus 3 darbo dienoms iki posėdžio pradžios reglamento nustatyta tvarka praneša visiems tarybos nariams, gyventojams, seniūnui ir seniūnaičiui, kai svarstomi klausimai yra susiję su jų atstovaujama gyvenamosios vietovės bendruomene, taip pat seniūnui ir vietos gyventojų apklausos iniciatyvinės grupės atstovui (-ams), kai svarstomi vietos gyventojų apklausos rezultatai ar klausimai dėl vietos gyventojų apklausai pateikto (-ų) klausimo (-ų).

Gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti savivaldybės tarybos sudaromų komisijų darbe. Savivaldybės tarybos sudaromų komisijų nariais gali būti savivaldybės tarybos nariai, valstybės tarnautojai, darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, ekspertai, gyvenamųjų vietovių bendruomenių atstovai – seniūnaičiai, išplėstinės seniūnaičių sueigos deleguoti atstovai, visuomenės atstovai (Lietuvos Respublikoje įregistruotų viešųjų juridinių asmenų, išskyrus valstybės ar savivaldybės institucijas ar įstaigas, įgalioti atstovai), bendruomeninių organizacijų atstovai, kiti savivaldybės gyventojai.

... dalyvauti apklausose

Savivaldybė organizuoja apklausas dėl:

- savivaldybės reikalų tvarkymo klausimų, kuriuos savivaldybė sprendžia atlikdama savarankiškąsias funkcijas;
- savivaldybių steigimo, esamų savivaldybių panaikinimo, taip pat jų teritorijų ribų bei centrų nustatymo ir keitimo bei gyvenamųjų vietovių teritorijų ribų nustatymo ir keitimo, pavadinimų joms suteikimo ir keitimo.

Apklausų organizavimą reglamentuoja Vietos savivaldos įstatymas, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas, Administracinių vienetų ir gyvenamųjų vietovių teritorijų ribų ir pavadinimų tvarkymo taisyklės⁶, Seniūnijų aptarnaujamų teritorijų ribų nustatymo ir keitimo, dokumentų pateikimo Lietuvos Respublikos adresų registro tvarkymo įstatai tvarkos aprašas⁷.

... pareikšti nuomonę dėl teritorijų planavimo, viešojo administravimo institucijų sprendimų

Visuomenės dalyvavimas ir konsultavimasis su ja numatytas Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme. Pagal šio įstatymo nuostatas teritorijų planavimo viešinimą užtikrina teritorijų planavimo organizatorius. Viešinimo procedūra apima informacijos visuomenei apie teritorijų planavimo pradžią ir planavimo tikslus pateikimą, supažindinimą su parengtais teritorijų planavimo dokumentais, konsultavimąsi, pasiūlymų teikimą ir nagrinėjimą, viešą svarstymą. Informacija apie teritorijų planavimą skelbiama elektroninėje erdvėje, planavimo organizatorių buveinėse, seniūnijų skelbimo lentose, registruotais laiškais, žodžiu ar raštu. Teritorijų planavimo dokumentų viešinimo procedūrą tvarką nustato Visuomenės informavimo, konsultavimo ir dalyvavimo priimanant sprendimus dėl teritorijų planavimo nuostatai.

TEISIŲ BEI ĮSTATYMAIS SAUGOMŲ INTERESŲ GYNIMAS

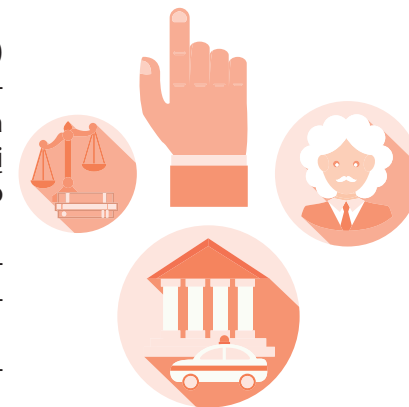
Konstitucija ir įstatymai garantuoja asmeniui teisę kreiptis į teismą, kad pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymu saugomas interesas būtų apginti. Be teisminės gynybos įstatymai numato ir administracinius (ikiteisminius) pažeistų teisių gynimo būdus. Gindami savo teises bei įstatymais saugomus interesus gyventojai gali pateikti:

- prašymą⁸ viešojo administravimo institucijai;
- skundą⁹ viešojo administravimo institucijai.

Prašymų ir skundų pateikimo tvarka, priėmimas ir nagrinėjimas, terminai pateikti papildomą, būtina informaciją ir dokumentus prašymui ar skundai nagrinėti, prašymo ar skundo persiuntimo ir grąžinimo terminai nurodyti Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėse¹⁰.

Prašyme ar skunde turi būti:

- fizinio asmens vardas, pavardė ir (ar) kita įstatymuose ar jų pagrindu priimtuose teisės aktuose nustatyta informacija, būtina siekiant asmenį identifikuoti arba patikrinti prašymo ar skundo autentiškumą;
- Civilinio kodekso 2.44 straipsnio 1 dalyje nurodyta informacija, jeigu kreipiamasi juridinio asmens vardu;
- kontaktinė informacija ryšiui su asmeniu palaikyti.

Prašymas ar skundas gali būti pateiktas per elektroninę pristatymo sistemą, kitomis elektroninių ryšių priemonėmis, paštu, kreipiantis asmeniškai arba per atstovą. Atstovo teisė atstovauti turi būti įrodoma rašytiniu sutikimu.

Priėmus prašymą ar skundą asmeniui kreipiantis asmeniškai, asmens pageidavimu įteikiama, o jeigu prašymas ar skundas gautas per Nacionalinę elektroninių siuntų pristatymo naudojant pašto tinklą informacinę sistemą, kitomis institucijos naudojamomis elektroninių ryšių priemonėmis, paštu – asmens pageidavimu per 3 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo institucijoje dienos naudojant asmens nurodytą kontaktinę informaciją išsiunčiama pažyma (informacija) apie priimtus dokumentus.

Prašymas ar skundas raštu turi būti:

- parašytas valstybine kalba arba turėti vertimą į valstybinę kalbą;
- parašytas įskaitomai;
- konkretus ir suprantamas;
- parašytas taip, kad jo turinys ar forma nepažeistų etiketo ir geros moralės normų;

⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. 651 „Dėl Administracinių vienetų ir gyvenamųjų vietovių teritorijų ribų ir pavadinimų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“.

⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2010 n. rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 1V-561 „Dėl Seniūnijų aptarnaujamų teritorijų ribų nustatymo ir keitimo, dokumentų pateikimo Lietuvos Respublikos adresų registro tvarkymo įstatai tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁸ Prašymas – su asmens teisių ar teisėtų interesų pažeidimu nesusijęs asmens kreipimasis į viešojo administravimo subjektą prašant atlikti teisės aktuose nustatytus veiksmus.

⁹ Skundas – asmens kreipimasis į viešojo administravimo subjektą, kuriame tas asmuo nurodo, kad yra pažeistos jo ar kito asmens teisės ar teisėti interesai, ir prašo juos apginti.

¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimas Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“.

- pasirašytas prašymą pateikusių asmens arba jo atstovo (jei teikiant prašymą naudojamos elektroninių ryšių priemonės, turi būti pateikta pasirašyto prašymo skaitmeninė kopija arba prašymas turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu).

Viešojo administravimo subjektas administracinį sprendimą dėl asmens prašymo ar skundo turi priimti per 20 darbo dienų nuo tokio prašymo ar skundo gavimo dienos. Kai dėl objektyvių priežasčių per šį terminą administracinis sprendimas negali būti priimtas, viešojo administravimo subjektas šį terminą gali pratęsti ne ilgiau kaip 10 darbo dienų. Asmeniui apie termino pratęsimą per 5 darbo dienas nuo sprendimo pratęsti terminą priėmimo dienos pranešama raštu ir nurodomos pratęsimo priežastys.

Į prašymą ar skundą paprastai atsakoma tokiu būdu, koku buvo pateiktas prašymas ar skundas. Jeigu asmens prašyme ar skunde buvo nurodytas būdas, kuriuo asmuo pageidauja gauti atsakymą, atsakoma nurodytu būdu. Jeigu asmuo, pateikdamas prašymą ar skundą vietoje (institucijoje), aiškiai žodžiu nurodo pageidaujamą atsakymo gavimo būdą, asmenį aptarnaujantis institucijos darbuotojas tą informaciją užfiksuoja ir asmeniui yra atsakoma jo pageidautu būdu.

Prašymai ir skundai gali būti nenagrinėjami Viešojo administravimo įstatymo 11 straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodytais atvejais, taip pat kituose įstatymuose nustatytais pagrindais.

NAUDINGA ŽINOTI

VALSTYBĖS GARANTUOJAMA TEISINĖ PAGALBA

Gyventojų teisę gauti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą numato Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. Detalesnę informaciją apie valstybės garantuojamą teisinę pagalbą galima rasti Teisinės pagalbos paslaugų informacinės sistemos (TEISIS) interneto svetainėje www.teisis.lt.

TEISIS suteikia galimybę paprastai užsiregistruoti ir patogiai gauti paslaugas, net neišvykstant iš namų.

Kilo teisinis klausimas? Reikia teisinės konsultacijos?	PIRMINĖ TEISINĖ PAGALBA	
	Teikiama nemokamai.	Visiems Lietuvos gyventojams.
	Teikiama žodžiu (nuotoliu per TEISIS ar atvykus) arba raštu.	
Kur kreiptis?	• Užsiregistruoti TEISIS interneto svetainėje www.teisis.lt. Pasirinkti datą, laiką, konsultacijos kalbą ir būdą. • Kreiptis į savo gyvenamosios vietos savivaldybę.	
Reikia advokato pagalbos?	ANTRINĖ TEISINĖ PAGALBA	
	Teikiama nemokamai (arba apmokant dalį).	Visiems Lietuvos gyventojams, atitinkantiems nustatytas sąlygas.
		Vertinama gyventojo turtinė padėtis arba jo išskirtinės aplinkybės (pavyzdžiui, turimas sunkus neįgalumo lygis arba nedarbingumas).
Kur kreiptis?	• Užsiregistruoti TEISIS interneto svetainėje www.teisis.lt. Pateikti prašymą antrinei teisei pagalbai, pasirinkti pageidaujamą advokatą. • Kreiptis į savo gyvenamosios vietos savivaldybę dėl pagalbos užpildant prašymą antrinei teisei pagalbai.	
Norite ginčą išspręsti taikiai?	VALSTYBĖS UŽTIKRINAMA NETEISMINĖ MEDIACIJA	
	Teikiama nemokamai.	Visiems Lietuvos gyventojams (bent viena iš ginčo šalių turi atitikti nustatytas sąlygas antrinei teisei pagalbai).
Kur kreiptis?	• Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (tel. Nr. 8 700 00 211; El. p. teisinepagalba@vgtp.lt).	

SENIŪNŲ ATLIEKAMI NOTARINIAI VEIKSMAI

Seniūnijai priskirtos teritorijos gyventojams seniūnai atlieka šiuos notarius veiksmus:

- tvirtina įgaliojimus, kuriuos fiziniai asmenys duoda;
- korespondencijai (konkrečiai – siunčiamiems pinigams ir siuntiniams) gauti (Lietuvos Respublikos notariato įstatymo 27¹ straipsnio 1 punktą; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.139 straipsnio 1 dalis);
- darbo užmokesčiui ir kitoms su darbo santykiais susijusioms išmokoms, pensijoms, pašalpoms, stipendijoms, išmokoms už perdirtbtį supirktą žemės ūkio produkciją gauti (Notariato įstatymo 27¹ straipsnio 1 punktą; Civilinio kodekso 2.139 straipsnio 1 dalis);
- viešosioms ir administracinėms paslaugoms gauti (Civilinio kodekso 2.139 straipsnio 1 dalis);
- liudija dokumentų nuorašų ir jų išrašų tikrumą (Notariato įstatymo 27¹ straipsnio 2 punktą);
- liudija parašo dokumentuose tikrumą (Notariato įstatymo 27¹ straipsnio 3 punktą);
- Civilinio kodekso nustatyta tvarka tvirtina seniūnijos aptarnaujamos teritorijos gyventojų oficialiesiems testamentams prilyginamus testamentus (vietos savivaldos įstatymo 32 straipsnio 1 punktą).

Seniūnai notarius veiksmus atlieka neatlygintinai.

Seniūnas notarius veiksmus atlieka seniūnijos patalpose.

Atlikti notarius veiksmus ne seniūnijos patalpose seniūnas gali tik tuo atveju, kai suinteresuotas asmuo dėl svarbios priežasties negali atvykti į seniūnijos patalpas ir iškviečia seniūną į savo gyvenamąją vietą.

GYVENAMOSIOS VIETOS DEKLARAVIMAS

Gyvenamosios vietos deklaravimas – tai administracinė procedūra, kurios metu nurodoma vieta, kurioje asmuo faktiškai gyvena. Jos tikslas – rinkti ir kaupti duomenis apie asmenų gyvenamąją vietą tam, kad asmuo būtų pasiekiamas valstybės ir savivaldybių institucijoms bei valstybės įgaliojimiems asmenims, o viešojo valdžia, remdamasi Gyventojų registro duomenimis, galėtų

tinkamai vykdyti jai įstatymų nustatytas funkcijas, pvz., planuoti viešųjų paslaugų gyventojams teikimą, organizuoti rinkimus ir kt. Gyvenamosios vietos deklaravimo duomenų ir gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitos duomenų tvarkymas yra savivaldybių funkcija. Deklaruoti gyvenamąją vietą galima deklaravimo įstaigoje (seniūnijoje, savivaldybės administracijoje) arba elektroniniu būdu.

Nors gyvenamosios vietos deklaravimas ne asmeniui nuosavybės teise priklausančiame būste (t. y. kito savininko būste), jokių turtinių teisių į šį būstą jam nesuteikia, tačiau deklaruoiant gyvenamąją vietą, deklaravimo įstaigai turi būti pateiktas patalpos ar pastato savininko (bendraturčio) arba jo įgalioto asmens sutikimas, kad asmuo apsigyventų savininkui (bendraturčiui) priklausančioje patalpoje ar pastate, arba kitas dokumentas (pvz., būsto nuomos, panaudos sutartis), patvirtinantis asmens teisę gyventi toje patalpoje ar pastate. Jeigu pateiktame dokumente yra nurodyta data, iki kurios leista gyventi nurodytoje patalpoje ar pastate, arba jeigu savininkas (bendraturtis) nurodė tokią datą gyvenamosios vietos deklaracijoje, deklaravimo duomenys galioja ne ilgiau kaip iki nurodytos datos.

Būsto savininko teisės yra ginamos Gyvenamosios vietos deklaravimo įstatyme nustatant atvejus, kada gyvenamosios vietos deklaravimo duomenys gali būti panaikinti, patikslinti ar pan.

Nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą deklaruoja jų tėvai, įtėviai, globėjai arba kiti įstatyminiai atstovai. Vaikų gyvenamoji vieta deklaruojama ten, kur ją deklaruoja tėvai (vienas iš tėvų). Jei vaiko tėvai išsiskyrę, vaiko gyvenamoji vieta deklaruojama su tuo iš tėvų, su kuriuo teismo sprendimu nustatyta vaiko gyvenamoji vieta. Faktinės nepilnamečio vaiko gyvenamosios vietos deklaravimas yra ypač svarbus vaiko gerovei ir interesams planuojant socialines paslaugas šeimai ir vaikui.

Į gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą, jeigu jie nėra deklaravę gyvenamosios vietos, įtraukiami:

- benamiai ne ilgesniam kaip 12 mėn. laikotarpiui;
- asmenys, kurie buvo globojami (rūpinami) vaikų globos institucijose ar šeimynose, kai jie išleidžiami iš vaikų globos institucijos arba palieka šeimyną, ne ilgesniam kaip 12 mėn. laikotarpiui;
- asmenys, kuriems teismo nutartimi paskirtos priverčiamosios stacionarinio stebėjimo specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose medicinos priemonės, šių priemonių taikymo laikotarpiui;
- asmenys, laikomi laisvės atėmimo vietų įstaigoje, visą buvimo šioje įstai-

goje laikotarpį;

- užsieniečiai, kuriems suteiktas prieglobstis Lietuvos Respublikoje, Lietuvos valstybės paramos integracijai teikimo laikotarpiu;
- asmenys, kurie dėl ne nuo jų priklausančių priežasčių negali deklaruoti savo gyvenamosios vietos toje savivaldybėje, kurioje gyvena, ne ilgesniam kaip 12 mėn. laikotarpiui.

Jeigu nustatoma, kad asmuo nėra deklaravęs gyvenamosios vietos, neturi toje savivaldybėje nuosavybės teise patalpų ar pastatų (jų dalies) ir atitinka įstatymo reikalavimus, o asmens prašyme įtraukti į apskaitą nurodyti asmens duomenys atitinka asmens pateikto asmens tapatybę patvirtinančio dokumento duomenis ir duomenis, esančius Gyventojų registre, taip pat asmuo pagrindžia, kad turi ekonominių, socialinių ar asmeninių interesų toje savivaldybėje (šie interesai kiekvienu atveju yra vertinami individualiai remiantis protingumo kriterijumi), deklaravimo įstaigos darbuotojas įtraukia asmenį į Gyvenamosios vietos nedeklaravusių asmenų apskaitą.

CIVILINĖS BŪKLĖS AKTŲ REGISTRAVIMAS

Civilinės būklės aktų registravimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų įstatymas ir Civilinės būklės aktų registravimo taisyklės¹¹.

Kokie civilinės būklės aktai registruojami?

- Vaiko gimimas;
- Santuokos sudarymas;
- Santuokos nutraukimas;
- Įvaikinimas;
- Tėvystės pripažinimas, tėvystės (motinystės) nustatymas ir tėvystės (motinystės) nugincijimas;
- Vardo ir pavardės pakeitimas;
- Asmens mirtis.

Kas registruoja civilinės būklės aktus?

- Civilinės metrikacijos skyrius (CMS) yra kiekvienoje savivaldybėje;
- CMS yra savivaldybės administracijos struktūrinis padalinys, todėl jo kontaktus rasite savivaldybės administracijos interneto svetainėje;
- Galima kreiptis į bet kurį pasirinktą vieną iš 60 Lietuvos CMS, nepriklausomai nuo deklaruotos gyvenamosios vietos.

Kokius dar veiksmus atlieka CMS?

- Įtraukia į apskaitą bažnyčios (konfesijų) nustatyta tvarka sudarytas santuokas.
- Įtraukia į apskaitą užsienio valstybėse įregistruotus ar patvirtintus civilinės būklės aktus.
- Keičia vardą ir pavardę.
- Įrašo duomenis apie tautybę, juos keičia ar išbraukia.
- Pakeičia, ištaiso, papildo, atkuria, anuliuoja civilinės būklės aktų įrašus;
- Išduoda deklaraciją apie kliūčių sudaryti santuoką Lietuvos Respublikoje nebuvimą.
- Išduoda civilinės būklės aktų įrašus liudijančius išrašus, kopijas, nuorašus, pažymas, patvirtinančias kliūčių sudaryti santuoką nebuvimą, ir kitus šiose taisyklėse nurodytus dokumentus.

Kada nereikia kreiptis į CMS?

- Dėl Lietuvos Respublikoje nutrauktos santuokos. Duomenis perduoda teismas ir notaras;
- Dėl mirties, kai mirties vieta yra Lietuvoje, registravimo. Duomenis perduoda asmens sveikatos priežiūros įstaiga;
- Dėl tėvystės pripažinimo ir nustatymo. Duomenis perduoda teismas ir notaras (kai jis patvirtina tėvystės pripažinimo pareiškimą). Jeigu vaiko gimimas neįregistruotas, reikia pateikti prašymą dėl vaiko gimimo įregistravimo ir tėvystės pripažinimas registruojamas kartu su vaiko gimimu;
- Dėl bažnyčioje sudarytos santuokos įtraukimo į apskaitą. Duomenis perduoda bažnyčios, kurioje buvo sudaryta santuoka, atstovai.

Kaip kreiptis į CMS?

- Tiesiogiai atvykus į CMS.
- Registruotu paštu arba per kurjerį.
- Internetu per Metrikacijos ir gyvenamosios vietos deklaravimo informacinę sistemą (MGVDIS)¹².

Kiek kainuoja CMS teikiamos paslaugos?

Valstybės rinkliava nustatyta Konkrečių valstybės rinkliavos dydžių sąraše¹³. Informacija apie civilinės būklės aktų registravimo paslaugas, rinkliavos dydžius, rinkliavos rekvizitai ir įmokos kodas nurodyti savivaldybės administracijos interneto svetainėje.

Asmenvardžiai. Asmens vardo ir pavardės rašymą Lietuvos Respublikos piliečio asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose, civilinės būklės aktų įrašuose ir kituose asmeniui Lietuvos Respublikoje išduodamuose ofici-

¹¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 1R-334 „Dėl Civilinės būklės aktų registravimo taisyklių ir Civilinės būklės aktų įrašų ir kitų dokumentų formų patvirtinimo“.

¹² Instrukcija, kaip naudotis Gyventojų registro paslaugomis Registrų centro svetainėje: https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/gr/RC_Savitarnos_GR_instrukcija.pdf

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458 „Dėl Konkrečių valstybės rinkliavos dydžių sąrašo ir Valstybės rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“.

aliuose dokumentuose nustato Lietuvos Respublikos asmens vardo ir pavardės rašymo dokumentuose įstatymas ir Asmens vardo ir pavardės rašymo asmens tapatybę patvirtinančiuose ir kituose dokumentuose taisyklės, asmenvardžių keitimo tvarką – Asmens vardo ir pavardės keitimo taisyklės.

Lietuvos Respublikos piliečio vardas ir pavardė rašomi:

- lietuviškais rašmenimis;
- laikantis Valstybinės lietuvių kalbos komisijos patvirtintų lietuvių kalbos rašybos taisyklių, kitų teisės aktų ar rekomendacijų, nustatančių vardų ir pavardžių rašymą;
- atsižvelgiant į vardo ir pavardės formos skirtumus pagal lytį.

Lietuvos Respublikos piliečio vardas turi neprieštarauti gerai moralei, Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai, nepilnamečio vaiko iki 16 metų amžiaus vardas taip pat turi atitikti geriausius vaiko interesus.

Lotyniškais rašmenimis (įskaitant raides w, q, x) gali būti rašomi Lietuvos Respublikos piliečio vardas ir pavardė, jeigu Lietuvos Respublikos pilietis yra:

- ne lietuvių tautybės;
- jis arba jo vienas iš tėvų, senelių, prosenelių ar kitų pagal tiesiąją gimnystės liniją protėvių turėjo ar turi kitos valstybės pilietybę ir vardas ir (ar) pavardė šiais rašmenimis įrašyti dokumento šaltinyje;
- vardą ir (ar) pavardę įgijo užsienio valstybėje, kurioje gyvena ar gyveno, ir vardas ir (ar) pavardė šiais rašmenimis įrašyti dokumento šaltinyje;
- jis pasirenka sutuoktinio, kurio pavardė dokumento šaltinyje įrašyta ne lietuviškais rašmenimis, pavardę;
- jo tėvų ar vieno iš tėvų pavardė dokumento šaltinyje įrašyti ne lietuviškais rašmenimis.

KELIŲ IR GATVIŲ PRIEŽIŪROS KLAUSIMAI

Valstybinės reikšmės keliai išimtinė nuosavybės teise priklauso valstybei. Juos turto patikėjimo teise valdo, naudoja ir jais disponuoja valstybės įmonė Lietuvos automobilių kelių direkcija. Vietinės reikšmės viešieji keliai ir gatvės nuosavybės teise priklauso savivaldybėms, o vidaus keliai – valstybei, savivaldybėms, kitiems juridiniams ir (ar) fiziniams asmenims¹⁴.

Kelio savininkas (valdytojas) privalo¹⁵:

- užtikrinti, kad kelias būtų tinkamas transporto priemonių ir pėsčiųjų eismui bei atitiktų teisės aktų reikalavimus;

- organizuoti eismą ir užtikrinti kelio, jo inžinerinių statinių ir techninių eismo organizavimo priemonių priežiūrą taip, kad ji atitiktų kelių priežiūrą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus;
- užtikrinti, kad nedelsiant būtų panaikintos kliūtys, trukdančios eismui ir keliančios pavojų, o jei to padaryti neįmanoma, užtikrinti, kad pavojingose vietose būtų įrengtos atitinkamos techninės eismo organizavimo priemonės tol, kol šios kliūtys bus panaikintos;
- tobulinti eismo organizavimą, atsižvelgiant į eismo įvykių kelyje priežastis ir aplinkybes;
- atlyginti asmenims žalą, atsiradusią dėl teisės aktų nustatyta tvarka neatliktų kelio savininko pareigų;
- Susisiekimo ministerijos nustatytais atvejais suderinti eismo organizavimą su Susisiekimo ministerija arba jos įgaliota institucija, įstaiga arba valstybės įmone.

Papildomai pažymėtina, kad informacija apie valstybinės reikšmės kelių būklę ir eismo sąlygas pateikiama Kelių direkcijos internetinėje svetainėje¹⁶. Kelių priežiūrą atlieka AB „Kelių priežiūra“. Informacija, kaip prižiūrėti valstybinės reikšmės keliai, pateikta AB „Kelių priežiūra“ internetinėje svetainėje¹⁷. Apie sudėtingas eismo sąlygas galima pranešti telefonu 1871.

Eismo organizavimo klausimus miestų ir kaimų gyvenamosiose vietovėse, vietinės reikšmės keliuose sprendžia savivaldybės administracijos direktorius. Be to, užtikrindamas eismo saugumą, savivaldybės administracijos direktorius:

- vadovaudamasis nacionalinėse plėtros programose suplanuotomis valstybinės eismo saugumo užtikrinimo politikos įgyvendinimo priemonėmis, tvirtina savivaldybės eismo saugumo užtikrinimo priemones ir projektus;
- iš savivaldybės administravimo subjektų ir valstybinio administravimo subjektų savivaldybėje, nevyriausybinių organizacijų atstovų sudaro savivaldybės eismo saugumo komisiją, tvirtina jos nuostatus. Savivaldybės pagrįstu prašymu valstybinio administravimo subjektai turi deleguoti atstovus į savivaldybės saugaus eismo komisiją;
- rūpinasi vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūra, transporto infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, gatvių tiesimu, taisymu ir rekonstravimu, organizuoja kelių saugumo audito, juodųjų dėmių nustatymo, tyrimo ir šalinimo atlikimą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse, organizuoja medicinos pagalbos teikimą eismo įvykiuose nukentėjusiems asmenims, gali organizuoti savivaldybei priklausančių vietinės reikšmės

¹⁴ Lietuvos Respublikos kelių įstatymo 4 straipsnio 2 ir 3 dalys.

¹⁵ Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 11 straipsnio 7 dalis.

¹⁶ Prieiga internetu: <https://eismoinfo.lt/#/>

¹⁷ Prieiga internetu: <https://www.keliuprieziura.lt/paslaugos/keliu-prieziura/15>

kelių ir gatvių poveikio kelių saugumui vertinimą, reguliarių kelio saugumo patikrinimą, kelių darbo vietų aptvėrimo saugumo patikrinimą ir viso kelių tinklo saugumo vertinimą;

- įgyvendina švietėjišką mokomąją veiklą eismo saugumo srityje;
- atlieka kitas funkcijas, susijusias su eismo saugumo užtikrinimu savivaldybės teritorijoje.

LEIDIMO-HIGIENOS PASO IŠDAVIMAS

Kad teikiant paslaugas nekiltų grėsmė visuomenės sveikatai (dėl užkrečiamųjų ligų, traumų ir pan.), Lietuvoje paslaugų teikėjams taikomas reikalavimas prieš užsiimant tam tikra veikla, **kreiptis į Nacionalinį visuomenės sveikatos centrą**, kuris įvertins, ar veiklos sąlygos atitinka nustatytus visuomenės sveikatos saugos reikalavimus. Jeigu sąlygos atitinka, išduodamas tai liudijantis dokumentas – leidimas-higienos pasas.

Veiklų rūšys, kurioms būtinas leidimas-higienos pasas išvardytos Nacionalinio visuomenės sveikatos centro interneto svetainėje skiltyje „Leidimo-higienos paso išdavimas“¹⁸.

Kaip gauti leidimą-higienos pasą?

Rekomenduojame paraišką ir dokumentus teikti elektroniniu būdu per elektroninius valdžios vartus epaslaugos.lt. Paraiškos formą rasite paieškos lauke įvedę „leidimas-higienos pasas“.

Paraišką galite pateikti ir tiesiai NVSC – atvykę arba atsiųsdami paštu. Išsami informacija apie dokumentų pateikimo būdus pateikta NVSC interneto svetainės npsc.lrv.lt skiltyje „Asmenų aptarnavimas“.

AR SAUGU VARTOTI ŠULINIŲ VANDENĮ?

Lietuvoje dalis žmonių geriamuoju vandeniu vis dar apsirūpina iš seniai įrengtų šachtinių šulinių, kai kurie juos įsirengia naujai. Šulinio vanduo nėra saugus dėl pačios šulinio konstrukcijos ir dėl to, kad jie vandeniu pasipildo dėl kritulių. Lietus, sniegas, skverbdamasis į gruntą „surenka“ įvairius teršalus, esančius paviršiuje, ir „nuneša“ juos į sekliuosius požemio sluoksnius, kurių vandenį mes ir semiamės iš šulinių.

Be to, šuliniai užteršiami ir dėl žmogaus veiklos. Dėl netoliese vykdomos ūkinės veiklos (tvartų, netvarkingų lauko tualetų, nuotekų kaupimo rezervuarų, šiukšliadėžių) į šulinių vandenį patenka įvairūs mikroorganizmai, galintys sukelti žarnyno infekcijas, odos ligas, taip pat nitritai, nitratai. Todėl šulinių

vandens kokybę rekomenduojama reguliariai patikrinti laboratorijoje.

Valstybė apmoka tyrimus tais atvejais, kai šulinių vandenį maistui vartoja nėščiosios ir kūdikiai iki 6 mėn. amžiaus, nes jiems nitritų ir nitratų poveikis yra rizikingiausias. Besilaukianti moteris apie tai, kad maistui naudoja šulinio vandenį, turėtų pranešti savo gydytojui, kuris pateiks NVSC pranešimą, kad būtų suorganizuotas šulinio vandens ištyrimas.

Gyventojams rekomenduojama jungtis prie centralizuotai tiekiamo vandens sistemų arba įsirengti giluminius gręžinius, į kuriuos vanduo patenka iš gerai apsaugotų vandens sluoksnių.

KAIP SAUGOTIS ERKIŲ

Lietuva yra erkinio encefalito endeminė teritorija, t. y. užsikrėtusių erkių yra visoje šalyje. Sergamumas erkių platinamomis ligomis (erkiniu encefalitu ir Laimo liga) yra susijęs su erkių aktyvumu ir dažnesniu gyventojų buvimu gamtoje, lankymusi miškingose vietovėse. Erkės paplitusios ir miestų teritorijose – parkuose, laisvalaikio zonose, todėl juos **rekomenduojama tinkamai prižiūrėti – pjauti žolę, krūmus**.

Planuojant leisti laiką gamtoje, derėtų tinkamai pasiruošti: apsirengti šviešiais, gerai priglundančiais drabužiais, kuriuos patariama apdoroti cheminiais repelentais (erkes atbaidančiomis priemonėmis). Grįžus iš miško, labai svarbu kruopščiai apžiūrėti kūną, ypač paausius, kaklą, pažastis, kirkšnį, kojų ar rankų lenkimo linkius, kadangi erkės dažniausiai įsisiurbia šiose vietose. Taip pat patartina nusiprausti po dušu ir persirengti kitais rūbais.

Nuo Laimo ligos skiepų nėra, tačiau nuo erkinio encefalito gelbsti **skiepai**. Pirminis imuninis atsakas nuo EE susiformuoja praėjus dviem savaitėms nuo antrosios įskiepijimo dozės (taikant tiek įprastinę, tiek pagreintą įskiepijimo planą). Optimali apsauga įgyjama pasiskiepijus trečiąja vakcinos doze. Vėliau derėtų nepamiršti imunitetą sustiprinti – pakartotinai įskiepijant vieną erkinio encefalito vakcinos dozę kas 3 ar 5 metus, priklausomai nuo amžiaus.

IEŠKAI EMOCINĖS PARAMOS?

Nacionalinėje psichikos sveikatos svetainėje www.pagalbasau.lt vienoje vietoje galima rasti aktualią ir patikimą, ekspertų rengtą informaciją apie psichikos sveikatos sunkumus, jų priežastis, pagalbos sau ir artimajam galimybes. Svetainėje taip pat rasite testų, kurie padės įsivertinti jūsų savijautą, nerimo depresijos ar įvairių priklausomybių riziką. Paaugliai ras ir specialią skiltį jiems aktualiomis psichikos sveikatos sunkumų įveikos, priklausomybių prevencijos ir kitomis temomis.

¹⁸ Prieiga internetu: <https://npsc.lrv.lt/lt/dazniausiai-uzduodami-klausimai-7/leidimo-higienos-paso-isdavimas-3>

Kokią psichologinę pagalbą galiu gauti nemokamai?

Susiduriant su psichikos sveikatos sunkumais ir norint su kažkuo apie tai pasikalbėti čia ir dabar, galima kreiptis į **emocinės paramos linijas** (telefonu ar internetiniu susirašinėjimu). Taip pat galima kreiptis **individualių psichologo konsultacijų** (be gydytojo siuntimo) į **visuomenės sveikatos biurus**. Visuomenės sveikatos biure galima dalyvauti ir **grupiniuose užsiėmimuose**, skirtuose tobulinti asmeninius įgūdžius (pvz., streso, konfliktų valdymo), didinti psichikos sveikatos raštingumą, psichologinį atsparumą, teikti savitarpio paramą ir pan.

Susiduriant su bet koku psichikos ir elgesio sutrikimu, įskaitant nuotikos sutrikimus, galima kreiptis pagalbos į pirmines ambulatorines psichikos sveikatos priežiūros paslaugas teikiantį **psichikos sveikatos centrą** (toliau – PSC). Visi Lietuvos gyventojai, apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu, yra prirašyti prie PSC, kurių Lietuvoje yra daugiau nei 100. PSC teikiamos pirminio lygio psichikos sveikatos paslaugos turi būti užtikrintos kiekvieną darbo dieną, o siuntimo gauti šias paslaugas nereikia. Esant poreikiui, gydytojas gali siųsti gauti specializuotų paslaugų į **ligoninę** ar **dienos stacionarą**, arba skirti psichoterapiją.

Esant **ūmiai būklei**, kai gresia pavojus sveikatai ar gyvybei, **skambinkite 112**. Greitosios medicinos pagalbos specialistai pristatys asmenį į asmens sveikatos priežiūros priėmimo-skubios pagalbos skyrių, kur bus suteikta būtinoji pagalba.

NUTIKUS KRIZINEI SITUACIJAI BENDRUOMENĖJE

Krizinis įvykis – tai netikėtas atsitikimas, kuris sukrečia organizaciją, bendruomenę, šeimą, žmogų ir yra susijęs su realia ar suvokiama grėsme žmonių sveikatai ar gyvybei. Tai gali būti:

- Nelaimingas atsitikimas, per kurį buvo sužeista ar žuvo žmonių (avarija,

Psichologinės pagalbos galimybės

gaisras ir pan.).

- Savižudybė ar kitokia smurtinė mirtis.
- Staigi kolegų mirtis.
- Žmogaus dingimas.
- Agresijos, fizinio smurto atvejai organizacijoje.
- Gaisras ar kitos avarinės situacijos.
- Kitoks sukrečiantis įvykis.

Skubi ir tinkama psichologinė pagalba po sukrečiančio įvykio gali padėti efektyviai sumažinti krizės keliamą riziką ilgalaikiai žmonių psichikos sveikatai ir organizacijų veiklai. Tam yra teikiamos mobiliųjų psichologinių krizių įveikimo komandų paslaugos.

Paslauga teikiama nemokamai visoje Lietuvoje, atvykstant į vietą ar nuotoliniu būdu. Mobiliosios komandos specialistai – psichologai, psichoterapeutai, besispecializuojantys krizių, traumų ir suicidologijos srityse – padeda parengti krizės valdymo veiksmų planą, konsultuoja, kaip ir kam teikti informaciją apie įvykį, identifikuoja, kas gali būti labiausiai paveikti krizinio įvykio ir kokia pagalba tinkamiausia ir kt.

Į mobiliąją krizių komandą gali kreiptis įvairios organizacijos, įmonės, bendruomenės, šeimos ir kitos asmenų grupės, patyrusios netikėtas krizines situacijas. Susisiekti su mobiliąja komanda gali organizacijų administracijos atstovai, krizių valdymo komandos, taip pat pavieniai asmenys, matantys, kad jų bendruomenėje ar organizacijoje esantiems žmonėms reikalinga skubi krizių specialistų pagalba. Kreiptis galima telefonu 1815, o daugiau apie psichologinių krizių įveikimo mobiliųjų komandų veiklą sužinoti internetinėje svetainėje www.kriziukomanda.lt.

Savižudybės krizė

Daugumą suicidinių ketinimų turinčių žmonių drasko prieštaringi jausmai: noras gyventi ir pasiryžimas mirti. Nebematoma kitų galimybių. Savižudybė yra impulsyvus veiksmas. Tačiau jeigu, kilus tokiam impulsui, šalia yra žmogus, pasiruošęs padėti, savižudybės galima išvengti.

Žinant rizikos veiksnius ir pavojaus ženklus, galima padėti patiriančiam krizę, turinčiam minčių apie savižudybę ar ketinančiam nusižudyti žmogui.

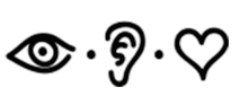
Savižudybės pavojaus ženklai:

- dažnai kalba apie mirtį ir norą numirti, savižudybę;
- domisi savižudybės būdais;
- kalba apie beviltiškumo ir beprasmiškumo jausmus;

- kalba apie nepakeliamą skausmą ir negalėjimą ilgiau to iškęsti;
- kalba apie tai, kad jis yra našta kitiems;
- daugiau vartoja alkoholio ar narkotikų;
- išgyvena didelį nerimą, susijaudinimą ar neatsargumo būseną;
- pasikeičia miego ir mitybos įpročiai;
- atsiriboja nuo aplinkinių ir jaučiasi vienišas;
- demonstruoja pyktį arba kalba apie kerštą;
- ryškiai svyruoja nuotaika.

Ką daryti, jeigu nujaučiate, kad Jums artimas asmuo ketina nusižudyti?

Ketinantis nusižudyti žmonės patys paprastai neieško pagalbos, be to, dažniausiai vengia kreiptis į specialistus. Jūsų pastangos gali išgelbėti gyvybę.

Tu esi

Atvirai klauskite asmens, kas jį kamuoja, visaip bandykite jį prakalbinti, jei kenčiantis asmuo išsipasakoja artimam žmogui, prireikus nevenggtų ir specialisto pagalbos; jeigu Jūsų draugas ar giminaitis prislėgtas, nebijokite tiesiai jo paklausti, ar kartais neketina nusižudyti, o gal jau pasirinko ir būdą nemėginkite įkalbinėti nesižudyti. Verčiau leiskite žmogui suprasti, kad juo rūpinatės ir jį suprantate, kad jis nėra vienišas, o noras nusižudyti – laikinas, nes depresiją galima pagydyti, o problemas – išspręsti.

Venkite pasakymų: „yra dėl ko gyventi“ arba „taip pakenksi savo šeimai“; nepalaidami raginkite nedelsiant kreiptis į gydytoją, psichologą arba psichikos sveikatos priežiūros darbuotoją, padėkite nuvykti. Ištikus krizei, nuvežkite ligonį į Psichikos sveikatos centrą ar Psichiatrijos ligoninės Priėmimo skyrių. Nepalikite žmogaus vieno, kol bus suteikta pagalba. Pasirūpinkite, kad po ranka nebūtų daiktų, kuriuos jis galėtų panaudoti kaip savižudybės įrankį. Jeigu neįmanoma greitai pasiekti psichiatrijos įstaigos ar gauti psichologinės pagalbos, kreipkitės į artimiausią ligoninę ar polikliniką, skambinkite bendruoju pagalbos telefonu 112.

Visą aktualią informaciją rasite nacionalinėje savižudybių prevencijos interneto svetainėje www.tuesi.lt. Ši svetainė skirta savižudybės krizę išgyvenančiam žmogui, šalia jo esančiam artimajam ir profesionalią pagalbą teikiantiems specialistams.

NORI IŠSIVADUOTI NUO PRIKLAUSOMYBIŲ?

Priklausomybės sindromas - tai oficialus priklausomybės ligos terminas. Dėl centrinėje nervų sistemoje įvykusių pokyčių, asmuo, sergantis priklausom

mybės liga, jaučia stiprų potraukį vartoti psichiką veikiančias (psichoaktyvias) medžiagas, o asmens galimybės valdyti šį vartojimą yra ribotos.

Įprastos priklausomybės nuo alkoholio, narkotikų, tabako, azartinių lošimų žinomos ir daugumos atpažįstamos. Tačiau laikui bėgant atsiranda vis naujų priklausomybių, viena iš jų – naudojimosi internetu priklausomybė.

Kada reikėtų įtarti priklausomybę? Priklausomybę reikėtų įtarti, kai dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, lošimų ar interneto naudojimo asmuo patiria padarinius sveikatai, santykiams su kitais žmonėmis, socialinei padėčiai. Jei psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas dar nesukėlė priklausomybės sindromo, tačiau pakenkė sveikatai, ši būseną įvardijama kaip žalingas vartojimas. Dažnai asmenys nepajėgia adekvačiai ir kritiškai įvertinti savo priklausomybės laipsnio ir grėsmės gerovei, todėl svarbu, kad šeimos nariai ir bendradarbiai tinkamai reaguotų, paskatintų ieškoti išeities.

Kada nustatoma priklausomybė? Gydytojas psichiatras priklausomybę diagnozuoja, jeigu asmuo per paskutinius 12 mėn. patiria bent 3 iš šių požymių:

- stiprų norą vartoti psichiką veikiančią medžiagą;
- jam sunku valdyti vartojimo pradžią, pabaigą arba intensyvumą;
- fiziologinės abstinencijos būseną. Ji pasireiškia abstinencijos sindromu arba psichoaktyviosios medžiagos vartojimu, norint palengvinti abstinencijos simptomus arba jų išvengti;
- padidėjusią toleranciją medžiagai, rodančią, kad organizmas prisitaikė prie medžiagos, o vis didesnės psichoaktyviųjų medžiagų dozės reikalingos tam, kad būtų pasiektas trokšamas poveikis;
- asmuo visiškai nesidomi kitais pomėgiais, neturi interesų; daug laiko skiria medžiagai gauti, vartoti arba atsigauti nuo jos poveikio;
- asmuo medžiagą vartoja nepaisydamas akivaizdžiai žalingų padarinių, pvz., kepenų pažeidimo, depresijos būsenos po stiprių išgertuvių.

Priklausomybės gydymas

Pirmasis žingsnis – gydytojo psichiatro konsultacija. Jos metu įvertinama paciento būklė ir nustatoma diagnozė.

Antras žingsnis – abstinencijos gydymas. Kai kada medžiagos vartojimo nutraukimas gali sukelti ūmius ir net gyvybei grėsmingus simptomus. Todėl ūmiems reiškiniams slopinti reikalingi medikamentai. Galima gydyti ambulatoriškai (psichikos sveikatos centruose) arba stacionariuose skyriuose (psichiatrijos ligoninėse, priklausomybės ligų centruose). Paprastai abstinencijos gydymas užtrunka 5–20 dienų.

Trečias žingsnis – gydymo planas ir gydymas.

Ketvirtas žingsnis – psichologinė ir socialinė rehabilitacija.

Atkryčių tikimybė mažėja įsitraukus į pagalbos sau grupių veiklą (pvz., „anoniminių alkoholikų“, „anoniminių narkomanų“), kurios yra nemokamos, padeda išlaikyti elgesio pokyčius ir suteikia saugią aplinką, ar lankantis pas psichologus, psichoterapeutus.

PAGALBA NUO NUSIKALSTAMOS VEIKOS NUKENTĖJUSIEMS ASMENIMS

2021 m. sausio 14 d. Lietuvos Respublikos Seime priimtas (įsigaliojo 2021 m. kovo 1 d.) **Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas** Nr. XIV-169 (toliau – įstatymas), kuriuo reglamentuojamas pagalbos teikimas nuo nusikalstamų veikų nukentėjusiems asmenims.

Įstatyme numatyta **pagalba teikiama visiems nukentėjusiems asmenims, neišskiriant jų pagal nusikaltimų rūšis**, taip pat teikiama nemokamai bei neatsižvelgiant į tai, ar nukentėjęs asmuo arba jo teisėtas atstovas pateikė kompetentingai valstybės ar savivaldybės institucijai skundą, pareiškimą ar pranešimą dėl nusikalstamos veikos, ar nepateikė.

Kas turi teisę gauti pagalbą?

Asmenys, nukentėję nuo bet kokios nusikalstamos veikos.

Asmenų, mirusių dėl įvykdytos nusikalstamos veikos, šeimos nariai ir artimieji giminaičiai.

Kokią kompleksinę pagalbą galima gauti?

- 1) Pagalbos tarnybų darbuotojai įvertina nukentėjusio žmogaus poreikius, atsiradusius dėl padarytos nusikalstamos veikos;
- 2) Kartu su nukentėjusiuoju sudaro pagalbos priemonių planą;
- 3) Organizuoja pagalbos teikimą;
- 4) Teikia informaciją apie nukentėjusių asmenų teises ir institucijas, kurios jas gali užtikrinti;
- 5) Informuoja apie įstaigas, kuriose galima gauti socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas;
- 6) Informuoja apie galimybę baudžiamojo proceso metu pateikti kompetentingai institucijai skundą dėl nusikalstamos veikos;
- 7) Teikia emocinę ir psichologinę pagalbą;
- 8) Nukentėjusiajam organizuoja saugų laikiną apgyvendinimą;
- 9) Palydi į reikalingas įstaigas ir organizacijas.

Svarbu!

Asmuo gali kreiptis į **bet kurią** šalyje veikiančią pagalbos tarnybą, nebūtinai pagal gyvenamąją vietą.

Pagalbos tarnybos gali organizuoti pagalbą ir **nuotoliniu būdu**.

Nukentėjusio asmens prašymu į pagalbos tarnybą dėl pagalbos nukentėjusiam asmeniui teikimo gali kreiptis ir kiti asmenys.

Įstaigų, kurioms suteikta teisė teikti akredituotą pagalbą nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims, sąrašas:

Įstaigos pavadinimas	Veiklos vykdymo adresas	Telefonų ryšio numeris	Elektroninio pašto adresas
Visuomeninė organizacija Alytaus miesto moterų krizių centras	Topolių g. 10-18, Alytus	865169959	info@ammkc.lt
VšĮ Kupiškio dekanato „Caritas“	Gedimino g. 1A, Kupiškis	860614837	kupiskiocaritas@gmail.com
Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras	J. Biliūno g. 7, Anykščiai	8 668 21166	anyksciumoterys@gmail.com anpagalba@gmail.com
Kauno apskrities moterų krizių centras	Vaidoto g. 115, Kaunas	837340027 866821232	kriziucentras@kamkc.lt pagalbastarnyba@kamkc.lt
Asociacija „Kauno moterų linija“	V. Sladkevičiaus g. 5-3, Kaunas	861840044 866310879	info@moterulinija.lt pagalba.kml@gmail.com
Viešoji įstaiga Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Smilčių g. 5, Klaipėda	846350099 865521030	kmn@moteriai.lt pagalba@ksppc.lt
Koordinacinis centras „Gilė“	Lokystos g. 36, Šilalė	869022508	koordinaciniscentras@gmail.com
Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras	J. K. Chodkevičiaus g. 10, Kretinga	860931466	kretingosmoterys@gmail.com
Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	Rožių g. 19, Panevėžys	869986866 868480600	paramosnamai@gmail.com pagalba.nukentejusiems@gmail.com
Marijampolės apskrities moters veiklos centras	Kęstučio g. 3-12, Marijampolė	865902229 869033132	Mvc.mot@gmail.com
Moterų informacijos centras	S. Konarskio 49-808 kab., Vilnius	852629003 8 652 55286	mic@lygus.lt; Pagalbos tarnybos el. paštas: nukentejau@lygus.lt
Moterų teisių asociacija	Maironio g. 26 B, Kaunas	867533833	pagalba.mota@gmail.com
Moterų veiklos inovacijų centras	Aušros al. 64, Šiauliai	869033788, 865224232	mvic@splus.lt
Raseinių krizių centras	Vytauto Didžiojo g. 1, Raseiniai	8670 70 303	info@raseiniukriziucentras.lt sptpagalba@gmail.com
Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras	V. Kudirkos g. 9, kab. 12 Tauragė	869033163	taurage@moterscentras.lt
Telšių krizių centras	Džiugo g. 6, Telšiai	867116590, 860351559	kriziucentras@gmail.com, pagalba.telsiai@gmail.com
Šiaulių rajono savivaldybės socialinių paslaugų centras	J. Basanavičiaus g. 7, Kuršėnų m., Šiaulių rajonas	861753247, 861510512	danguole.kraskauskiene@siauliuraj.lt, sigita.jokubaitiene@siauliuraj.lt
Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Žaliųjų ežerų g. 85, Vilnius	852483353, 868708653	centras1@missing.lt, centras@missing.lt
Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras	Deltuvos g. 19, Ukmergė	834046526	ursvsb@gmail.com

Įstaigos pavadinimas	Veiklos vykdymo adresas	Telefonų ryšio numeris	Elektroninio pašto adresas
Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras	Rotušės al. 23, Kaunas, Respublikos g. 38, Panevėžys Vytauto g. 83, Tauragė, Vytauto g. 17, Marijampolė	867132147	centras@anti-trafficking.lt
Asociacija Minties bitės	Ežero g. 8-1, Šiauliai	860935795, 860788146	a.marcentkaite@socin.lt, asociacija@mbites.lt
Visagino šeimos krizių centras	Statybininkų g. 7, Visaginas	866948570	visaginopagalbostarnyba@gmail.com
Utenos moterų centras	J. Basanavičiaus g. 49A-304, Utena	861024983	utenos.mc@gmail.com
Vilniaus arkivyskupijos Caritas	M. K. Paco g. 4, Vilnius	869990866	pagalba@vilnius.caritas.lt
VšĮ Žmogiškųjų išteklių stebėsenos ir plėtros biuras	P. Višinskio g. 34, Šiauliai	869845565	biuras@zispb.lt
MB „Ištrūk iš spąstų“	Ugniagesių g. 7-2, Alytus	867001812	pagalbastarnybaistruk@gmail.com

PAGALBA NUO PREKYBOS ŽMONĖMS NUKENTĖJUSIEMS ASMENIMS

Prekyba žmonėmis gali būti:

- Seksualinis išnaudojimas;
- Vergiškas (priverstinis) darbas;
- Išnaudojimas nusikaltimų vykdymui;
- Prekyba organais;
- Priverstinės (fiktyvios priverstinės) santuokos;
- Elgetavimas;
- Vaikų pornografija;
- Moterų išnaudojimas surogatinei motinystei;
- Prekyba vaikais ir mažais vaikais įvaikinimo tikslais;
- Vaikų išnaudojimas kariuomenėje ir kt.

KUR KREIPTIS TAM TIKRAIS ATVEJAIS DĖL PAGALBOS IR PASLAUGŲ TURINT NEGALIA

Paslaugos, priemonės	Kam skirtos?	Atsakinga įstaiga	Įstaigos kontaktai	Kas priklausys priėmus sprendimą ir kur kreiptis toliau?
Dėl neįgalumo, darbingumo lygių ir (ar) specialiojo nuolatinės slaugos ar specialiojo nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikių nustatymo:				
Dėl neįgalumo lygio nustatymo	Vaikams iki 18 m.	Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba	(8 5) 233 3320, el. p. info@ndnt.lt https://ndnt.lrv.lt/	„Sodra“ skiria šalpos pensiją Tel. 1883 el. p. info@sodra.lt www.sodra.lt
Dėl darbingumo lygio nustatymo	Asmenims nuo 18 metų iki senatvės pensijos amžiaus.			„Sodra“ skiria socialinio draudimo netekto darbingumo pensiją arba šalpos pensiją Tel. 1883 el. p. info@sodra.lt www.sodra.lt
Dėl specialiojo nuolatinės slaugos ar specialiojo nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikio nustatymo	Vaikams, darbingo amžiaus asmenims, pensinio amžiaus asmenims			Savivaldybė skiria ir moka slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinę kompensaciją Į savo gyvenamosios vietos savivaldybės Socialinių išmokų skyrių
Įvertinus neįgalumo, darbingumo lygį ir specialiuosius poreikius priklauso:				
Techninės pagalbos priemonės (judėjimo)	Asmenims, turintiems negalią, pensinio amžiaus asmenims ir asmenims, po ūmių traumų ar ligų, kol negalia asmenims nenustatyta	Gyvenamosios vietos savivaldybės administracija	8 800 800 89 https://www.tpnc.lt/	Judėjimo techninės pagalbos priemonės Į Techninės pagalbos neįgaliesiems centro teritorinis padalinį arba savo gyvenamosios vietos savivaldybę
Techninės pagalbos priemonės (regos, klausos, komunikacijos, sensorikos)		Techninės pagalbos neįgaliesiems centro teritorinis padalinys		Kompensacija už regos, klausos, komunikacijos, sensorikos priemonių įsigijimą Kompensacija gaunama per 1 mėn.
Neįgalių asmenų automobilių statymo kortelė	Vaikams, darbingo amžiaus asmenims, pensinio amžiaus asmenims	Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba	(8 5) 233 3320, el. p. info@ndnt.lt https://ndnt.lrv.lt/	Neįgalių asmenų automobilių statymo kortelė – kortelė, kuri suteikia teisę asmenims sustoti (stovėti) neįgaliesiems skirtose vietose arba vietose, kuriose jiems sustoti (stovėti) nedraudžia Kelių eismo taisyklės Į Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą
Lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensacija	Asmenims, kuriems nustatytas lengvojo automobilio įsigijimo ir jo pritaikymo išlaidų kompensacijos poreikis, ir šeimoms, kurios auginą neįgalų vaiką, kuriam nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis. Šeimos turi teisę gauti šią kompensaciją ir toliau, jeigu neįgaliam vaikui, sukačius 18 metų, nepertraukiamai nustatytas specialusis nuolatinės slaugos poreikis.	Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba	(8 5) 233 3320, el. p. info@ndnt.lt https://ndnt.lrv.lt/	„Sodra“ skiria lengvojo automobilio įsigijimo ir jo techninio pritaikymo išlaidų kompensaciją Tel. 1883 el. p. info@sodra.lt www.sodra.lt

Asmeninio asistentų pagalba	Asmenims, turintiems negalia, ir kuriems reikalinga kitų asmenų pagalba	Gyvenamosios vietos savivaldybės administracija		Asmeninio asistentų individualiai teikiama pagalba	Į savo gyvenamosios vietos savivaldybę
Būsto pritaikymas	Asmenims, kuriems nustatyta negalia, darbingumo ar specialiųjų poreikių lygis ir kuriems nustatytas: specialusis nuolatinės slaugos poreikis ir asmuo turi judėjimo sutrikimų arba judėjimo techninės pagalbos priemonių poreikis, arba specialusis nuolatinės slaugos poreikis ar specialusis nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis dėl psichikos ar proto negalios	Gyvenamosios vietos savivaldybės administracija		Atsižvelgiant į individualius asmens su negalia poreikius, būsto pritaikymas, kai prašomas pritaikyti būstas patenka į einamųjų metų būsto pritaikymo sąrašą	Į savo gyvenamosios vietos savivaldybę
Gestų kalbos vertėjas	Klauskos negalią turintiems žmonėms	Lietuvių gestų kalbos vertimo centras	https://www.vertimaigestais.lt/	Vertimo į gestų kalbą paslaugos įvairiose srityse (švietimas ir kultūra, valstybinės įstaigos, socialinė rūpyba, juridinė sfera, namų ūkio, buities klausimai ir kt.)	Į Lietuvių gestų kalbos vertimo centrą
Socialinės reabilitacijos paslaugos neįgaliesiems bendruomenėje	Asmenims su negalia ir jų šeimos nariams	Akredituotą socialinę reabilitaciją teikiančios socialinių paslaugų įstaigos		Teikiamos šios paslaugos: socialinių ir (ar) kasdienių savarankiško gyvenimo įgūdžių, gebėjimų ugdymas/palaikymas/ atkūrimas; mokymosi, užimtumo ir (ar) darbinių įgūdžių ugdymas/atkūrimas/ stiprinimas; palydėjimas/ transporto organizavimas; aktyvaus judėjimo ir sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas; savi-raiškos įgūdžių ir meninių gebėjimų lavinimas/ palaikymas; individuali/grupinė emocinė-psichologinė pagalba; savitarpio paramos grupės.	Į savo gyvenamosios vietos savivaldybę
Finansinė pagalba studentams su negalia studijuojantiems aukštosiose mokyklose	Studentams, kurie studijuoja aukštojoje mokykloje, ir kuriems yra nustatytas 45 proc. ar mažesnis darbingumas, taip pat sunkus ar vidutinis neįgalumo lygis	Aukštoji mokykla		Įšmoka specialiesiems poreikiams tenkinti. Dalinė studijų išlaidų kompensacija kas mėnesį (jei studijuojama valstybės nefinansuojamoje vietoje)	Į aukštąją mokyklą

VAIKO TEISĖS IR JŲ APSAUGA

Kaip ir kiekvienas žmogus, vaikas turi socialines, politines, pilietines, ekonomines ir kultūrinės teises, kurios apibūdina, kokių sąlygų reikia vaikui, kad jis augtų sveikas, saugioje ir jo poreikius atitinkančioje aplinkoje, turėtų tinkamas sąlygas aktyviai dalyvauti savo valstybės ir pasaulio gyvenime, o prirėkusių – gautų jam reikalingą pagalbą ir paramą. Vaiko teisės apima vaiko teisę į

išlikimą ir gyvenimą; į vaiko visapusišką ir pilnutinį vystymąsi; į apsaugą nuo visų smurto formų, teisę išreikšti savo nuomonę ir būti išgirstam, dalyvauti priimanč svarbius sprendimus. Taip pat, vaiko teisės reiškia, kad vaikas turi būti gerbiamas lygiai taip pat kaip ir suaugęs asmuo, kad vaikas yra savarankiškas žmogus, kuriam priklauso tokios pat teisės kaip ir suaugusiajam, tik jam reikia tam tikros suaugusiųjų pagalbos ir papildomos apsaugos dėl to, kad vaikas auga ir vystosi.

Kas yra Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija?

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija yra pagrindinis tarptautinis dokumentas, kuriame išvardintos visos vaikų teisės – pilietinės, politinės, socialinės, ekonominės ir kultūrinės. Visi pasaulio vaikai turi vienodas teises, kurios priklauso jiems nepriklausomai nuo to, kur vaikas gyvena, ką jis veikia, kuo tiki, kokios tautybės ar rasės jis yra, ką veikia jo tėvai ar globėjai, ar nuo kokių nors kitų aplinkybių.

Lietuvoje pagrindinis teisės aktas, kuris perkelia Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos principus į nacionalinę teisę yra Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas.

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujamasi įgyvendinant vaiko teises:

- **nediskriminacija** – kiekvienas vaikas privalo turėti vienodas galimybes naudotis visomis savo teisėmis be jokių išimčių dėl savo ar savo šeimos tautybės, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, socialinės kilmės, turtinės padėties ar kitokių su vaiku ar jo šeima susijusių aplinkybių;
- **geriausi vaiko interesai** – šis principas reiškia, kad kiekvieną sprendimą, tiesiogiai arba netiesiogiai susijusį su vaiku ir jo gyvenimu, turėtume įvertinti, atsakydami į du pagrindinius klausimus – kaip šis sprendimas įtakoja vaiko situaciją ir gyvenimą šiuo metu ir kokią įtaką šis sprendimas turės vaikui, jo situacijai ir gyvenimui ateityje;
- **vaiko teisė išsakyti nuomonę ir būti išklausytam** – vaikai turi turėti tinkamas galimybes išreikšti savo požiūrius ir nuomonę klausimais, tiesiogiai ir netiesiogiai susijusiais su jų gyvenimu, o taip pat būti įtraukti į sprendimų šiais klausimais priėmimą;
- **vaiko teisė gyventi ir vystytis** – šis principas reiškia, jog yra pripažįstama, kad kiekvienas vaikas turi vidinį potencialą augti ir vystytis kaip asmenybė. Tačiau kartu, šiam potencialui atsiskleisti vaikams reikia ir saugios, mylinčios ir skatinančios aplinkos bei galimybių ją tirti, laisvai joje veikti.

Vaiko apsauga nuo smurto

Lietuvoje yra draudžiamas bet koks smurtas prieš vaikus, įskaitant ir fizinės baudos.

Smurtas prieš vaiką yra tada, kai:

- *tai daroma tyčia*: veikiant ar neveikiant, tiesiogiai ar netiesiogiai, tyčia daromas poveikis vaikui;
- *įvairiais būdais daromas poveikis*: šis poveikis gali būti fizinis, psichologinis ar seksualinis;
- *veiksmai sukelia pasekmes vaikui*: poveikis reiškia smurtą, jeigu dėl to vaikas miršta, sutrikdoma jo sveikata, normali raida, sukeliamas skausmas ar pavojus gyvybei, sveikatai, normaliai raidai, pažeminama vaiko garbė, orumas;

Prie smurto yra priskiriamas: fizinis smurtas, įskaitant ir fizinės bausmės; psichologinis smurtas; seksualinis smurtas; vaiko nepriežiūra. Tačiau skurdas dėl objektyvių priežasčių nelaikomas nepriežiūra.

Kur pranešti apie galimus vaiko teisių pažeidimus?

Norėdami pranešti apie galimą vaiko teisių pažeidimą po darbo valandų, nedarbo bei švenčių dienomis kreipkitės bendruoju pagalbos telefonu – 112.

Naudingi kontaktai

Pagalbos vaikams linija: 116 111 (nemokamas numeris), veikia nuo 11 iki 19 val. Taip pat galima kreiptis el. p. info@pagalbavaikams.lt arba [skyrybos@pagalbavaikams.lt](https://www.skyrybos@pagalbavaikams.lt).

„Tėvų linija“: 8 800 900 12 (nemokamas numeris), veikia darbo dienomis 9.00-13.00 val. ir 17.00-21.00 val. Antradieniais 17.00-21.00 val. – ir rusų kalba.

GLOBALA IR ĮVAIKINIMAS

Vaiko globa (rūpyba) šeimoje – tai galimybė suteikti vaikui, kuriuo negali rūpintis jo biologiniai tėvai, saugią, sveiką ir mylinčią aplinką savo šeimoje, užtikrinant tinkamą vaiko priežiūrą, auklėjimą ir ugdymą, jo interesų ir teisių (pvz., turtinių) gynimą ir atstovavimą. Taigi, globa (rūpyba) – tai įvairiapusis rūpinimasis vaiku, kuriuo negali rūpintis jo tėvai – laikinai arba ilgesnį laiką, kartais iki pat vaiko pilnametystės. Vaiko nuo 14 metų globa vadinama rūpyba.

Lietuvoje yra šios vaikų globos (rūpybos) rūšys:

- **laikinoji globa (rūpyba)** – kuri gali trukti iki 12 mėnesių, o esant poreikiui, būti pratęsta dar 6 mėnesiams. Jos tikslas – grąžinti vaiką į biologinę šeimą, todėl laikinieji globėjai (rūpintojai) vaiku rūpinasi tol, kol jis negali grįžti į savo šeimą arba kol nėra priimtas kitas sprendimas dėl tolimesnės vaiko situacijos;
- **nuolatinė globa (rūpyba)** – nustatoma be tėvų globos likusiems vaikams, kurie esamomis sąlygomis negali grįžti į savo biologinę šeimą, todėl šiais

vaikais iki jų pilnametystės rūpinasi globėjas (rūpintojas). Nuolatinė globa nustatoma teismo nutartimi.

Įvaikinimas – tai procesas, kai vaikui, likusiam be tėvų globos, yra panaikintos visos asmeninės ir turtinės teisės ir pareigos su jo biologiniais tėvais ir giminačiais, ir tokios teisės bei pareigos atsiranda su vaiko įtėviais bei jų giminačiais.

Taip pat asmenys gali vykdyti budinčio globotojo veiklą. Budintis globotojas – tai asmuo, kuris laikinai likusį be tėvų globos vaiką prižiūri savo namuose, natūralioje šeimos aplinkoje, užtikrindamas jam fizinį ir emocinį saugumą, ugdymąsi, auklėjimą, atliepia vaiko poreikius ir suteikia kasdienę priežiūrą.

Visoje Lietuvoje jau yra išplėtotas globos centrų tinklas, kuriuose būsimi ir esami globėjai, įtėviai bei budintys globotojai gali gauti įvairias paslaugas bei kvalifikuotų specialistų konsultacijas jiems rūpimais klausimais, padedama kartu įveikti iškilusius iššūkius. Globos centrai veikia visose Lietuvos savivaldybėse. Visos jų paslaugos yra nemokamos.

Kai vaikas yra globojamas (rūpinamas) šeimoje, šeimynoje, globos centre (pas budintį globotoją) ar vaikų globos institucijoje, jam skiriama globos (rūpybos) išmoka.

Jei kyla klausimų dėl globos ir įvaikinimo, dėl budinčio globotojo veiklos, šeimynos steigimo, galima kreiptis nemokamų konsultacijų į įvaikinimo ir globos skambučių liniją nemokamu telefono numeriu 8 800 00207. Konsultacijos teikiamos darbo dienomis, 12:00-20:00. Taip pat išsamią informaciją apie globą, įvaikinimą, budinčio globotojo veiklą, globos centrus ir kt. galima rasti interneto svetainėje www.globoscentrai.lt

ŠEIMOS KORTELĖ

Kviečiame skatinti šeimą naudotis Šeimos kortele. Šeimos kortelėmis galės naudotis **gausios ir negalią turinčius vaikus (nepaisant amžiaus) auginančios šeimos**.

Gausi šeima – tai tokia šeima, kurioje auga 3 ir daugiau vaikų, įvaikių ar nuolatinį globotinių (rūpintinių) iki 18 metų amžiaus. Į gausios šeimos gretas patenka ir pilnamečiai vaikai iki 24 metų, jei jie yra nesusituokę, neturi savo vaikų ir mokosi bendrojo ugdymo mokykloje, profesinėje mokykloje pagal formaliojo ugdymo programą ar studijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės formos studijų formos, taip pat bendrojo ugdymo mokyklas baigę šių šeimų vaikai laikotarpiu nuo bendrojo ugdymo programos baigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos, kai tradiciškai prasideda studijos universitetuose ar profesinėse mokyklose.

Neįgalųjį slauganti ar prižiūrinti šeima – šeima, kai kartu su tėvais gyvena vaikas, kuriam nustatytas neįgalumo lygis, arba darbingo amžiaus nesusi-

tuokęs asmuo, kuriam nustatytas specialusis nuolatinės priežiūros (pagalbos) ar specialusis nuolatinės slaugos poreikis.

Šeimos kortelė garantuoja specialias lengvatas, paslaugas, privilegijas ar nuolaidas prekėms bei renginiams. Šeimos kortelės turėtojai įgyja galimybę naudotis vienkartinėmis ar daugkartinėmis kortelės partnerių nuolaidomis tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuje. Nuolaidų krepšelis yra nuolat kintantis, visos naujienos bei informacija apie partnerius ir nuolaidas skelbiama Šeimos kortelės interneto svetainėje seimos-kortele.lt

IŠMOKOS ŠEIMAI EUROPOS SĄJUNGOJE IR LIETUVOJE

Nemažai Lietuvos piliečių yra išvykę dirbti ir (ar) gyventi į kitas Europos Sąjungos valstybes, tačiau dažnas nežino, kokias socialines garantijas, pašalpas ir išmokas jis gali gauti kitoje valstybėje ar kur turėtų kreiptis dėl jų.

Migruojančių asmenų socialinę apsaugą Europos Sąjungoje reglamentuoja Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentai. Šie reglamentai apima visas svarbiausias socialinės apsaugos sritis: pensijas, nedarbo draudimą, ligos išmokas, taip pat ir išmokas šeimai.

Išmokas šeimai numato Europos Sąjungos valstybių nacionaliniai teisės aktai, todėl jų pobūdis, dydis, skyrimo sąlygos valstybėse labai skiriasi. Vienose valstybėse išmokos gali būti skiriamos vien dėl to, kad vaikas čia gyvena, kitoje valstybėse išmokos gali būti skiriamos tik įvertinus visos šeimos pajamas, vaikų skaičių, jų amžių ir pan. Kai kuriose valstybėse gali būti reikalaujama išdirbti tam tikrą laikotarpį, kad būtų skiriamos išmokos.

Išmokų vaikams įstatyme numatyta net dešimt skirtingų išmokų šeimai, tačiau tik šios keturios patenka į reglamentų taikymo sritį: išmoka vaikui, išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai, išmoka gimus vienu metu daugiau kaip vienam vaikui ir išmoka privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui.

Jei visa šeima gyvena ir tėvai dirba vienoje valstybėje, tuomet išmokos skiriamos ir mokamos pagal gyvenamosios ir darbo vietos valstybės nacionalinius teisės aktus. Taigi, jei šeima gyvena Lietuvoje, išmoka vaikui bus skiriama pagal Lietuvos teisės aktus. Toks pat principas galioja ir tuo atveju, jei visa šeima persikrausto gyventi į kitą Europos Sąjungos valstybę.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad, jei visa šeima iš Lietuvos persikelia gyventi į kitą Europos Sąjungos valstybę, Lietuvoje išmokos vaikui mokėjimas bus sustabdytas. Todėl labai svarbu apie savo išvykimą informuoti savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrių, kuris moka Jums išmoką. Neprašus gali susidaryti permoka, kurią teks grąžinti.

Dažna situacija, kai vienas iš vaiko tėvų lieka gyventi Lietuvoje ir prižiūrėti

atžalą, o kitas išvyksta dirbti į kitą Europos Sąjungos valstybę. Šioje situacijoje vien nacionalinių teisės aktų gali neužtekti, todėl tais atvejais, kai kelios valstybės turi teisę mokėti išmokas šeimai, bus taikomos ir Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentuose numatytos taisyklės.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad tuo pačiu metu už tuos pačius vaikus šeima negali gauti kelių išmokų iš skirtingų valstybių narių, t. y. negali gauti pilnos išmokos ir iš Lietuvos, ir iš kitos Europos Sąjungos valstybės.

Kai tėvai dirba (ar gyvena) skirtingose Europos Sąjungos valstybėse, už išmokų vaikams mokėjimą atsakingos įstaigos nustato, kuri valstybė turės **pirmumo teisę**¹ mokėti išmokas šeimai. Pirmumo teisę turinti valstybė moka viso dydžio išmoką, kita valstybė moka tik priedą, lygų skirtumui tarp šiose valstybėse numatytų išmokų, jei išmoka jos valstybėje yra didesnė negu pirmumo teisę turinčioje valstybėje.

Visos šios taisyklės taikomos vaiko tėvams, nepriklausomai nuo to, ar šeima susituokusi, nebuvo susituokusi, ar santuoka nutraukta. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad dažnos šeimos skiriasi ir sukuriama naujos santuokos, o vaikai su biologiniais tėvais ne visuomet palaiko ryšį, dauguma Europos Sąjungos valstybių narių vertindamos šeimos sudėtį atsižvelgia ne į biologinius vaiko tėvus, o į namų ūkį. Tad kiekvienos šeimos situacija turi būti vertinama individualiai, bendradarbiaujant su kitos valstybės narės kompetentinga įstaiga.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad jei asmuo jam skirtas išmokas šeimai naudoja ne šeimos nariams išlaikyti, įstaiga, paskyrusi išmokas bei gavusi kito iš vaiko tėvų prašymą, gali jas mokėti tiesiogiai asmeniui, faktiškai išlaikančiam šeimos narius.

Motinai ar tėvui, vienam auginančiam vaiką, išmokas mokės ta valstybė, kurioje vaiką auginantis vienas iš tėvų yra socialiai apdraustas, net ir tuo atveju, jei vaikas lieka gyventi kitoje valstybėje.

Prašymų pateikimas ir susirašinėjimas tarp institucijų

Lietuvoje dėl išmokos vaikui skyrimo gali kreiptis vienas iš vaiką auginančių tėvų (ar turimas vienintelis iš tėvų) (tėvių), bendrai gyvenančių asmenų, globėjas (rūpintojas), emancipuotas ar susituokęs nepilnametis vaikas, vaikas nuo 14 iki 18 metų, turintis tėvų ar rūpintojų sutikimą, ar pilnametis asmuo, kuriam ši išmoka paskirta, arba šių asmenų įgaliotas asmuo.

Prašymą pateikti galima elektroniniu būdu per socialinės paramos informacinę sistemą www.spis.lt. Prisijungimas galimas trimis būdais: per el. bankininkystės sistemą, su mobiliu elektroniniu parašu arba su elektroniniu parašu.

¹⁷ Pirmumo teisės taisyklė: valstybė, kuri moka darbu pagal darbo sutartį ar savarankišku darbu pagrįstas išmokas, yra viršesnė nei valstybė, kuri moka išmokas, pagrįstas pensija ar gyvenamąja vieta.

Prašymą gauti išmoką galima pateikti ir raštu savivaldybėje.

TĖVYSTĖS PRIPAŽINIMAS / VAIKO KILMĖS IŠ TĖVO NUSTATYMAS

Dėl tėvystės pripažinimo ar vaiko kilmės iš tėvo nustatymo galima kreiptis į:

- notarą;
- civilinės metrikacijos įstaigą;
- teismą.

Notaras tvirtina:

- pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo;
- pareiškimą dėl vaiko kilmės iš tėvo nustatymo.

NOTARAS

Pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo

Gali kreiptis:

- vyras, laikantis save tėvu, kartu su vaiko motina, vaikui gimus
- vyras, laikantis save pradėto, bet dar negimusio vaiko tėvu, kartu su būsima vaiko motina jos nėštumo laikotarpiu
- vaiko tėvas, kai vaiko motina yra mirusi, neveiksni šioje srityje ar dėl kitų priežasčių negali paduoti pareiškimo pripažinti tėvystę su vaiko tėvu, tačiau vaiko tėvas pateikia biologinius tėvystės ryšius įrodančių tyrimų išvadą

Pareiškimas dėl vaiko kilmės iš tėvo nustatymo

Gali kreiptis:

- vaiko motina, buvęs ar esamas sutuoktinis, ir vyras, pripažįstantis save gimusio vaiko tėvu, jei vaikas gimė išsituokusiai motinai nuo santuokos pabaigos nepraėjus trims šimtms dienų arba motinai, kuri yra susituokusi, ir tarp vaiko motinos, jos buvusio ar esamo sutuoktinio ir vyro, pripažįstančio save gimusio vaiko tėvu, nėra ginčo dėl tėvystės.

CIVILINĖS METRIKACIJOS ĮSTAIGA

Prašymas įregistruoti tėvystės pripažinimą

Gali kreiptis:

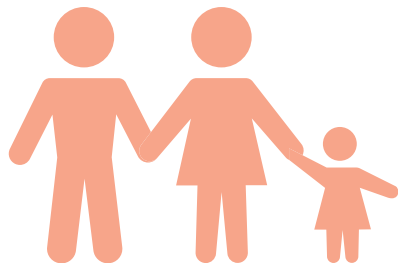
- vyras, laikantis save tėvu, kartu su vaiko motina, vaikui gimus
- vyras, laikantis save pradėto, bet dar negimusio vaiko tėvu, kartu su būsima vaiko motina jos nėštumo laikotarpiu

TEISMAS

Pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo

Gali būti kreipiamasi, jei:

- vaiko motina yra mirusi, neveiksni šioje srityje ar dėl kitų priežasčių negali paduoti pareiškimo pripažinti tėvystę su vaiko tėvu (kai vaiko tėvas nepateikia biologinių tėvystės ryšius įrodančių tyrimų išvados)
- tėvystės pripažinti nesutinka nepilnamečio, neveiksnaus šioje srityje ar ribotai veiksnus šioje srityje vyro, laikančio save vaiko tėvu, tėvai ar globėjai (rūpintojai)
- raštiškai sutikimo nepatvirtina vaikas, kuriam yra suėję dešimt metų

Teismas tvirtina:

- pareiškimą dėl tėvystės pripažinimo.

Civilinės metrikacijos įstaiga registruoja tėvystės pripažinimą pagal:

- prašymą įregistruoti tėvystės pripažinimą.

Kur kreiptis dėl tėvystės pripažinimo: į notarą ar civilinės metrikacijos įstaigą?

Vyras, laikantis save tėvu, kartu su vaiko motina, vaikui gimus, arba vyras, laikantis save pradėto, bet dar negimusio vaiko tėvu, kartu su būsima vaiko motina jos nėštumo laikotarpiu, pasirinktinai gali kreiptis į notarą, kad būtų patvirtintas pareiškimas dėl tėvystės pripažinimo, arba į civilinės metrikacijos įstaigą dėl tėvystės pripažinimo registravimo.

KĄ SVARBU ŽINOTI DIRBANČIAJAM?

Kokiais atvejais su darbuotoju turi būti sudaroma darbo sutartis?

Darbo sutartimi turi būti įforminami tokie tarp šalių susiklostę teisiniai santykiai, kurie atitinka visus būtinuosius darbo sutarties požymius (Darbo kodekso 32 str.):

- darbuotojo įsipareigojimas darbdaviui atlikti darbo funkciją ar teikti paslaugas, kuomet dirbamas tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbas arba einamos tam tikros pareigos. Tai reiškia, kad asmuo turi atlikti ne konkrečias užduotis, o vykdyti tam tikrą darbo funkciją;
- pavaldumas: asmuo, jeigu jis yra darbo teisiniuose santykiuose, privalo paklusti darbdavio nurodymams ar darbovietėje galiojančiam tvarkai;
- darbdavio pareiga suteikti darbuotojui sutartyje numatytą darbą, periodiškai mokėti sulgytą darbo užmokestį ir užtikrinti tinkamas darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose ar kolektyvineje sutartyje;
- darbdavio pareiga aprūpinti asmenį reikiamomis darbo priemonėmis ir darbo vieta;
- DK taikomos garantijos: atostogų suteikimas, kvalifikacijos kėlimas ir kt.

Tuo atveju, jeigu tarp šalių susiklosto tokie teisiniai santykiai, kurie atitinka Darbo kodekso 32 straipsnyje numatytus darbo sutarties požymius, su darbuotoju turi būti sudaroma rašytinė darbo sutartis dviem egzemplioriais, po vieną egzempliorių darbdaviui ir darbuotojui, taip pat nuo šio momento darbdaviui kyla pareiga pranešti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinei įstaigai mažiausiai prieš vieną darbo dieną iki darbo pradžios apie darbuotojo priėmimą į darbą. Darbuotojas pasitikrinti, ar darbdavys informavo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinę įstaigą

apie darbo santykių pradžią, gali prisijungęs prie asmeninės Sodra paskyros arba paskambinęs trumpuoju konsultacijų telefonu 1883 arba (+3705) 250 0883.

Kokie darbdavio veiksmai gali rodyti, jog darbuotojas galimai dirba nelegaliai?

- Žodinis susitarimas dėl darbo, darbdavys vengia sudaryti darbo sutartį raštu, neduoda darbuotojui darbo sutarties egzemplioriaus.
- Darbdavys neinformuoja Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinės įstaigos mažiausiai prieš vieną darbo dieną iki darbo pradžios apie darbuotojo priėmimą į darbą, neteikia periodinės informacijos (kas mėnesį) apie darbuotojo gaunamą darbo užmokestį.
- Darbo užmokestis mokamas ne į darbuotojo asmeninę banko sąskaitą, o „vokelyje“. Dalis darbo užmokesčio mokama į asmeninę banko sąskaitą, o kita dalis „vokelyje“.

Su kokiais sunkumais gali susidurti nelegaliai dirbantis darbuotojas?

- Negali gauti išmokų įvykus nelaimingam atsitikimui darbe ar ligos atveju, taip pat kompensacijos, jei nelaimingas atsitikimas darbe įvyko darbdaviui neužtikrinant saugių darbo sąlygų.
- Negali nemokamai naudotis valstybinės sveikatos priežiūros paslaugomis. Todėl nuvykęs į polikliniką ir (arba) ligoninę privalės susimokėti už medicinos paslaugas.
- Negalės gauti paskolos banke ar pasinaudoti išperkamąja būsto ar kito turto nuoma.
- Senatvėje dėl nesukaupto darbo stažo nelegaliai dirbantis asmuo gaus daug mažesnę pensiją, arba iš viso jos negaus.
- Bankrutavus darbdaviui toks darbuotojas negaus neišmokėto darbo užmokesčio kompensacijų iš Garantinio fondo.
- Nelegaliai dirbančiam darbuotojui nutraukus darbo santykius, kyla grėsmė negauti išeitinės išmokos tais atvejais, kai ji priklausytų.

Kokius veiksmus gali atlikti darbuotojas, jei įtaria, jog galimai dirba nelegaliai?

- Prisijungęs prie asmeninės Sodra paskyros patikrinti, ar darbdavys yra pateikęs informaciją apie darbo santykių pradžią, kas mėnesį deklaruoja visas darbuotojo gaunamas pajamas. Šiuos veiksmus atlikti darbuotojas gali ir paskambinęs trumpuoju informaciniu telefonu 1883 arba (+3705) 250 0883.
- Sužinojęs, jog darbdavys nėra pateikęs informacijos apie darbo santykių pradžią ir neteikia periodinės informacijos, kreiptis į darbdavį ir reikalau-

ti informuoti Sodrą bei sudaryti darbo sutartį raštu.

- Apie galimą nelegalaus darbo atvejį informuoti Valstybinę darbo inspekciją telefonu (8 5) 213 9750.
- Raštu kreiptis į Darbo ginčų komisiją dėl situacijos identifikavimo, išsprendimo, taip pat nesumokėto darbo užmokesčio dirbant nelegaliai ir galimai atsiradusios žalos darbuotojui atlyginimo.
- Darbo ginčų komisija – privaloma ikiteisminio darbo ginčų nagrinėjimo institucija. Į darbo ginčų komisijas gali kreiptis tiek darbuotojai, tiek darbdaviai, tiek darbuotojų atstovai ar darbdavių organizacijos, jei jų teisės pažeidžiamos. Svarbiausia – pateikti išsamiai situaciją apibūdinantį nustatytos formos prašymą (.pdf) raštu atitinkamam teritoriniam Valstybinės darbo inspekcijos skyriui.

Kokių veiksmų imasi Valstybinė darbo inspekcija ir kitos kontroliuojančios institucijos, nustačiusios nelegalaus darbo faktą darbdavio atžvilgiu?

- Jeigu darbo santykiai nėra pasibaigę, įpareigoja darbdavį sudaryti su nelegaliai dirbusiu asmeniu darbo sutartį raštu ir pranešti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritorinei įstaigai, kad darbo sutartis sudaryta ir darbuotojas priimtas į darbą.
- Įpareigoja darbdavį sumokėti nelegaliai dirbusiam asmeniui sulygtą atlyginimą už darbą, išskyrus atvejį, kai šis atlyginimas buvo sumokėtas.
- Įstatymo nustatyta tvarka skiria baudą darbdaviui (juridiniam asmeniui).
- Nustačius nelegalaus darbo faktą taip pat skiriama bauda ir darbdaviui (fiziniam asmeniui), ir darbdavio (juridinio asmens) atstovui.

KAIP ATPAŽINTI KORUPCIJĄ IR KAIP ELGTIS SU JA SUSIDŪRUS?

Piliečių pasitikėjimą valstybe ir norą aktyviai dalyvauti jos gyvenime stiprina teisingi, skaidrūs ir sąžiningi procesai. Itin svarbus kiekvieno piliečio apsisprendimas prisidėti kuriant korupcijai atsparią, pasitikėjimu ir sąžiningumu grįstą Lietuvą.

Kaip atpažinti korupciją?

Korupcija – piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje².

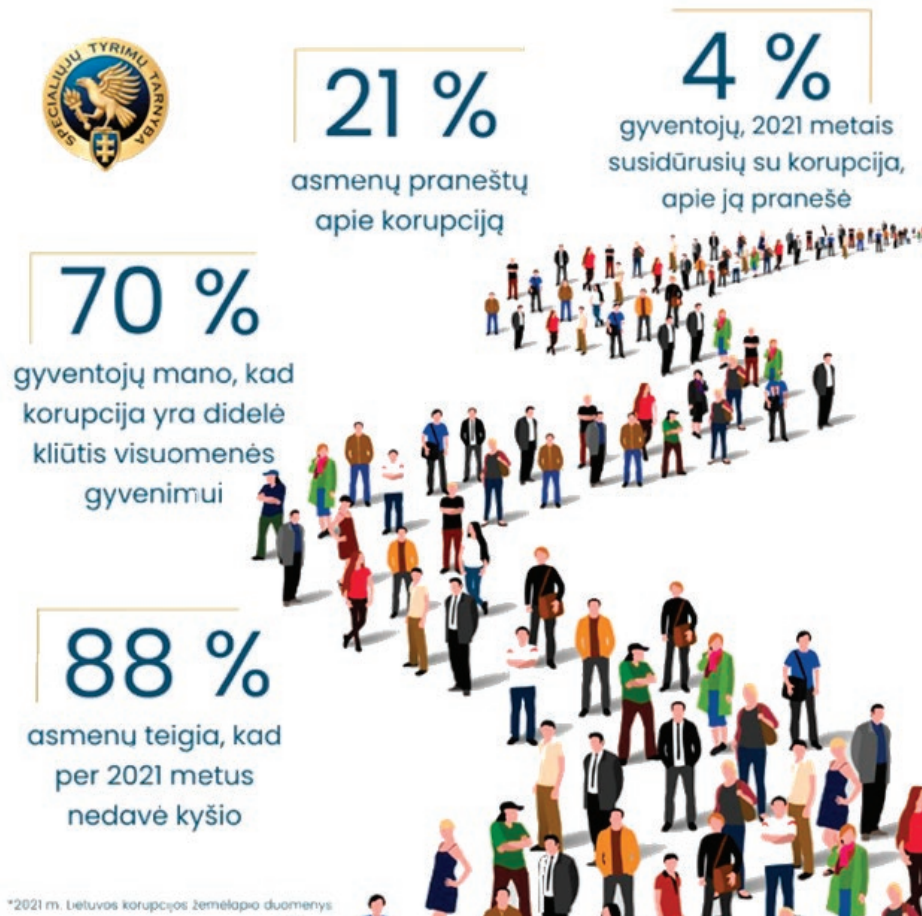
Dauguma visuomenės narių korupciją tapatina su nusikalstama veika – kyšininkavimu, kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo savo ar kitų naudai, tiesiogiai ar netiesiogiai, pats ar per tarpininką pažada priimti kyšį,

¹⁸ Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas.

susitaria priimti kyšį, reikalauja duoti kyšį, provokuoja duoti kyšį ar priima kyšį už teisėtą arba neteisėtą veikimą ar neveikimą, vykdydamas įgaliojimus, už išimtinę padėtį ar palankumą.

- Kyšio davimas, arba papirkimas, yra nusikaltimas, už kurį nustatyta baudžiamoji atsakomybė. Papirkimo paprastai būna keturios formos: kyšio pasiūlymas, pažadėjimas duoti kyšį, kyšio davimas arba kyšio pasiūlymas, pažadėjimas duoti ar davimas tarpininkui.
- Dažniausiai kyšis asocijuojasi su pinigais, o visa kita prilyginama dovanoms, tačiau kyšio dalyku gali būti bet kokie daiktai, kai vertę galima nustatyti pinigais, pavyzdžiui: bilietai, dovanų čekiai, maisto produktai ir pan., taip pat įvairios paslaugos.

Dažnai manoma, kad kyšis duodamas ar priimamas prieš veiksmų atlikimą ar sprendimų priėmimą, o jeigu duodama po veiksmo ar sprendimo – tai

dovana. Iš tikrųjų atlygio davimas, priėmimas už konkrečių veiksmų atlikimą, neatsižvelgiant į laiko momentą, gali būti nusikaltimas.

Lietuvos gyventojai dažniausiai susiduria su smulkiosios korupcijos atvejais – kai mokamas neteisėtas atlygis žemesniojo rango valstybės tarnautojams, siekiant išvengti nuobaudos ar norint greičiau gauti viešąsias paslaugas, išvengti biurokratinių procedūrų ar galimo sprendimų priėmimo vilkinimo.

Svarbu suprasti, kad korupcija gali pasireikšti ir kitomis formomis, ne tik tokių nusikalstamų veikų kaip kyšininkavimas ar papirkimas padarymu. Kasdieniame gyvenime tai gali būti susiję su nepotizmu (tarnybinės padėties panaudojimu giminėms ar draugams proteguoti) ar viešųjų ir privačių interesų konfliktu (kai valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo dalyvauja priimančiam sprendimą, kuris susijęs su jo privačiais interesais). Tai gali vienaip ar kitaip paliesti gyventojų interesus.

Kaip elgtis susidūrus su korupcija?

Asmenys, susidūrę su korupcijos atveju, gali kreiptis į Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybą (STT) šiais būdais:

- Atvykti į artimiausią STT padalinį ir informaciją pateikti tiesiogiai pareigūnams.
- Skambinti visą parą veikiančiu telefonu (8 5) 266 33 33.
- Siųsti laišką el. paštu pranesk@stt.lt.
- Atsisųsti programėlę „Pranešk STT“ į savo išmanųjį telefoną ir perduoti pareigūnams informaciją iš bet kurios vietos.
- Palikti žinutę STT interneto svetainėje www.stt.lt.
- Asmenims, pranešusiems apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, gali būti taikomos pagalbos, apsaugos ir skatinimo priemonės Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.
- Darbuotojai, susidūrę su galimu korupcijos atveju konkrečioje įstaigoje, taip pat gali kreiptis į tos įstaigos vadovą arba į vadovo paskirtą už korupcijai atsparios aplinkos kūrimą atsakingą asmenį įstaigos nurodytais viešai skelbiamais kanalais.

TAPK GAMINANČIU VARTOTOJU

Kiekvienas fizinis arba juridinis asmuo gali tapti energetiškai nepriklausomu ir elektros energiją gamintis pats. Tokie savarankiškai elektros energiją apsirūpinantys asmenys įsirengia savo elektrines ir gamina energiją patys, o nesuvartotą jos kiekį tiekia į tinklus ir atsiradus poreikiui ją susigrąžina. Jie vadinami gaminančiais vartotojais arba nutolusiais gaminančiais vartotojais. Gaminantys vartotojai gali elektrinę pasistatyti ir įsirengti patys, taip pat gali

įsigyti arba išsinuomoti dalį elektrinės saulės parkuose arba gali būti nutolusiais gaminančiais vartotojais, kurie gali elektrą gaminti viename, o ją vartoti kitame objekte, nepriklausomai nuo jų tarpusavio atstumo. Pagrindinę informaciją ir atsakymus į daugelį klausimų galima rasti čia: <https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/atsinaujinantys-energijos-istekliai/elektros-energija-gaminantys-vartotojai>

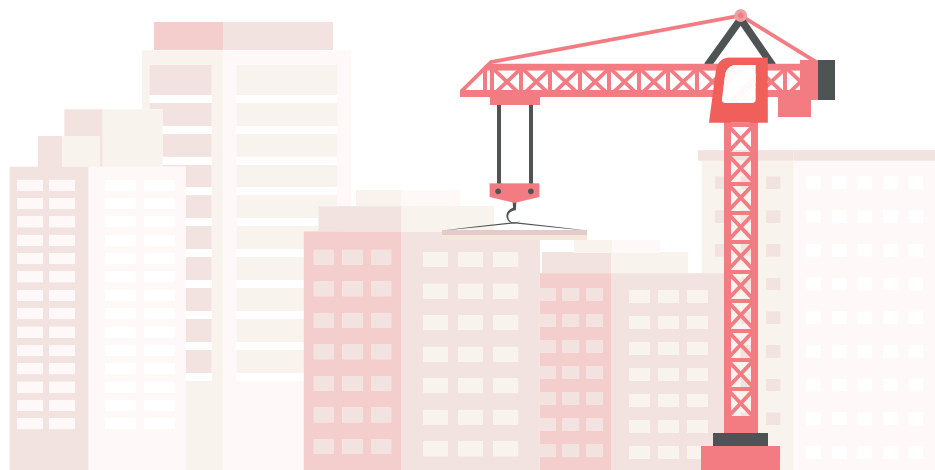
PASTATŲ RENOVACIJA GYVENTOJAMS

Programoje gali dalyvauti tik daugiabučiai namai (daugiabutis namas – tai trijų ir daugiau butų gyvenamasis namas, kuriame gali būti ir negyvenamųjų patalpų – prekybos, administracinės, viešojo maitinimo ir kitos). Daugiabutis namas turi būti pastatytas pagal iki 1993 m. galiojusius statybos techninius normatyvus.

Daugiau informacijos apie pastatų renovacijos programą: <https://modernizuok.apva.lt/veiklos-sritys/programos/daugiabuciu-namu-atnaujinimo-modernizavimo-programa/102>

Mažoji renovacija

Mažoji renovacija – šilumos punkto bei šildymo sistemos modernizavimas bei jos suregulavimas taip, kad visa į pastatą patenkanti šiluma būtų panaudota kuo efektyviau. Apskaičiuota, kad atlikus mažąją renovaciją, šilumos suvartojimą pastate galima sumažinti iki 25 proc. Ją atlikus, pastatas pradeda šilti tolygiai, todėl mažoji renovacija itin aktuali daugiabučių gyventojams, šilumą leidžiantiems pro atidarytus langus bei šalantiems jų kaimynams.

GYVENTOJŲ SAUGUMUI UŽTIKRINTI

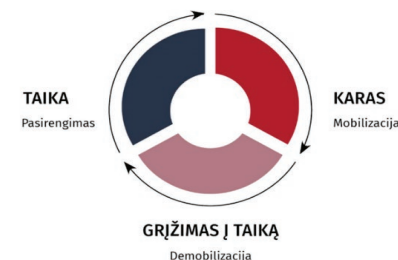

MOBILIZACIJA

Mobilizacija – tai valstybės, savivaldybių institucijų ar įstaigų ir ūkio subjektų veiklos pertvarkymas, taip pat karo prievolininkų šaukimas į privalomąją karo tarnybą ginti valstybės ir (ar) vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinių įsipareigojimų.

Pasirengimą mobilizacijai, mobilizacijos ir demobilizacijos vykdymą administruoja Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamentas prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos.

Už karo prievolininkų šaukimą, taip pat mobilizacijos ir (ar) karo padėties metu, atsakinga Lietuvos kariuomenės Karo prievolės komplektavimo tarnyba.

Mobilizacijos proceso etapai yra trys:

1 etapas. Pasirengimas mobilizacijai

Mobilizacijai rengiamasi siekiant užtikrinti valstybės gynybą, kitų gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą, taip pat priimančiosios šalies paramos teikimą. Pasirengimas mobilizacijai vyksta taikos metu.

Vienas pagrindinių pasirengimo mobilizacijai siekių – pasirengti ir paskelbus mobilizaciją ir (ar) įvedus karo padėtį užtikrinti Vyriausybės nutarimu patvirtintų gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą (pvz.: Valstybės gynyba, Valstybės valdymas ir savivaldybių institucijų veikla, gyventojų būtinųjų poreikių tenkinimas (maistas, vanduo, sveikata).

Užtikrinant gyvybiškai svarbias valstybei funkcijas dalyvauja:

- Civilinės mobilizacijos institucijos (t. y. ministerijos, savivaldybių administracijos ir kt. institucijos ar įstaigos, kurioms Vyriausybė yra skyrusi valstybinę mobilizacinę užduotį ir (ar) priimančiosios šalies paramos tei-

kimo užduotį);

- Civilinėms mobilizacijos institucijoms pavaldūs subjektai;
- Mobilizaciniai ūkio subjektai (ūkio subjektas, su kuriuo sudaryta mobilizacinio ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo sutartis);
- Lietuvos kariuomenė;
- Kiti ūkio subjektai;
- Lietuvos Respublikos piliečiai.

Siekdama užtikrinti gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas, Vyriausybė valstybės ir savivaldybių institucijoms bei įstaigoms yra paskyrusi valstybines mobilizacines užduotis, kurioms užtikrinti rengiami mobilizacijos planai. Mobilizacijos planuose numatomi valstybinei mobilizacinei užduočiai atlikti reikalingi veiksmai ir priemonės (suplanuojamas personalas, ištekliai, reikalingų ūkio subjektų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų subjektų pasitelkimas).

Siekiant užtikrinti tinkamą mobilizacijos planų vykdymą, planuojami žmoniškieji ištekliai, t. y. yra sudaromas vadinamasis civilinio mobilizacinio personalo rezervas.

2 etapas. Mobilizacija

Mobilizacijos skelbimas.

- Mobilizacija skelbiama, kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus. Mobilizaciją skelbia Seimas.

Mobilizacijos valdymas.

- Mobilizacijos metu svarbūs ne tik tinkamai parengti mobilizacijos planai, bet ir užtikrintas mobilizacijos valdymas. Už mobilizacijos valdymą visoje valstybėje atsako Valstybės mobilizacijos operacijų centras, kuris aktyvuojamas paskelbus mobilizaciją ir kurio sudėtyje yra įvairių institucijų atstovų (vadovų ar kitų aukštesnės pareigos užimančių asmenų). Už mobilizacijos valdymą instituciniu lygmeniu atsakingos mobilizacijos valdymo grupės. Mobilizacijos valdymo grupės sudaromos kiekvienoje civilinėje mobilizacijos institucijoje. Šios grupės užtikrina civilinei mobilizacijos institucijai skirtų valstybinių mobilizacinių ir kitų užduočių koordinavimą ir vykdymą mobilizacijos metu.

Mobilizacijos metu yra ypač svarbus bendradarbiavimas ir kitų subjektų, kurie nėra mobilizacijos sistemos dalis, indėlis. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos piliečiai mobilizacijos metu gali būti pasitelkiami į pagalbą Lietuvos kariuomenei ar kitam mobilizacijos sistemos dalyviui per būtinuosius darbus, o ūkio subjektai – per būtinąsias užduotis. Be to, mobilizacijos metu Lietuvos Respublikos karo padėties įstatyme nustatyta tvarka gali būti taikoma rekvizicijos ar laikinojo paėmimo priemonė.

3 etapas. Demobilizacija

Demobilizacija skelbiama pasibaigus karui arba nelikus priežasčių, dėl kurių buvo paskelbta mobilizacija.

PRIIMANČIOSIOS ŠALIES PARAMA

Priimančiosios šalies parama – tai civilinė ir karinė parama, kurią taikos metu ar krizės atvejais suteikia priimančioji šalis sąjungininkų pajėgoms, atvykstančioms ir veikiančioms priimančiosios šalies teritorijoje arba vykstančioms tranzitu per šalį.

Priimančiosios šalies paramos tikslas – užtikrinti greitą ir sklandų atvykstančių pajėgų priėmimą, jų dislokavimą.

Pagrindinis NATO priimančiosios šalies įsipareigojimas, kurį reglamentuoja NATO teisės aktai, yra tai, kad priimančiosios šalies paramą teikia ne tik kariuomenė, bet valstybė plačiąja prasme. Tai reiškia, kad atvykstančioms pajėgoms yra suteikiamos visos reikalingos paslaugos: galimybė naudotis tiek karine, tiek civiline infrastruktūra, ryšių, informacinių technologijų, apgyvendinimo, maitinimo, medicinos ir kitomis paslaugomis.

Lietuva, būdama NATO narė, turi būti pasirengusi priimti NATO pajėgas, paruošti reikalingą šalies infrastruktūrą (geležinkelius, oro uostus, uostus, kelius), žmones, kad kiekvienas žinotų savo atsakomybę ir pareigas, valstybei teikiant priimančiosios šalies paramą.

Vienas reikšmingiausių priimančiosios šalies paramos ir NATO sąjungininkų indėlio į Baltijos regiono saugumo sustiprinimą pavyzdžių yra NATO priešakinių pajėgų bataliono dislokavimas Lietuvoje 2017 metais.

Privalome investuoti į savo gynybą lygiai taip pat, kaip investuojame į tveriamas tvoras aplink savo namus, kurios ne tik sergsti mus nuo pavojaus, bet ir suteikia ramybę, – savo kieme jaučiamės saugesni ir ramiai galime jį puoselėti.

PILIE TINIS PASIPRIEŠINIMAS

Pilietinis pasipriešinimas – Lietuvos Respublikos piliečių ir jų savaveiksmių darinių veikla priešinant agresijai ir okupacijai.

„Niekas negali varžyti ar riboti Tautos suvereniteto, savintis visai Tautai priklausanti suverenų galių. Tauta ir kiekvienas pilietis turi teisę priešintis bet kam, kas prievarta kėsina į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, konstitucinę santvarką.“

Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo – kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė ir pareiga (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 139 straipsnis).

Pilietinis pasipriešinimas yra svarbiausio Lietuvos gynybos principo – visuotinės gynybos – dalis. Gynybos visuotinumą reiškia, kad valstybės gynyba yra suprantama ne tik kaip gynyba ginklu, ir todėl ji yra ne tik Lietuvos kariuomenės ir kitų ginkluotųjų pajėgų sudarančių institucijų bei NATO sąjungininkų atsakomybė.

Vykdyti grėsmių prevenciją, priešintis agresijai ir okupacijai turi būti pasiryžęs kiekvienas pilietis, nepriklausomai nuo amžiaus ir gyvenamosios vietos, taip pat turi būti pasirengusios visos civilinės valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, ūkio subjektai, visuomenė, piliečių bendrijos ir organizacijos. Gynybai turi būti sutelkiami ir naudojami visi valstybės ištekliai.

Pilietinis pasipriešinimas yra dviejų rūšių:

- **neginkluotas pilietinis pasipriešinimas.** Tai – piliečių dalyvavimas valstybės gynyboje naudojant nekarines, nesmurtines priemones;
- **ginkluotas pasipriešinimas.** Tai – piliečių dalyvavimas valstybės gynyboje naudojant karines priemones.

Pilietinio pasipriešinimo tikslai:

1. Užkardyti valstybės saugumui kylančias grėsmes taikos metu;
2. Sulaikyti ir įveikti vidaus valdžios užgrobusius;
3. Sulaikyti ir įveikti svetimų karinius užpuolėlius.

KARO PRIEVOLININKŲ VEIKSMAI PASKELBUS MOBILIZACIJĄ

Karo prievolininkų informavimas

Paskelbus mobilizaciją, pranešimas apie karo prievolininkų šaukimo pradžią skelbiamas:

- per visuomenės informavimo priemones (radiją, televiziją, spaudą);
- per krašto apsaugos sistemos (KAS) informacinės visuomenės informavimo priemones (Krašto apsaugos ministerijos ir kitų krašto apsaugos sistemos institucijų interneto svetainėse: www.kam.lt, kariuomene.kam.lt, www.karys.lt, socialinio tinklo „Facebook“ puslapiuose; KAS leidiniuose, plakatuose, informacinėse skrajutėse);
- karo prievolininkai papildomai informuojami asmeniškai (SMS žinute ir (arba) el. laišku).

Paskelbus mobilizaciją, užsienyje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams galioja ta pati tvarka, atsakomybė, teisės ir pareigos, kaip ir gyvenantiems Lietuvoje. Visa reikalinga informacija užsienyje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams taip pat teikiama užsienio šalyse esančiose Lietuvos ambasadose ir konsulatuose.

Užsienyje gyvenantys Lietuvos Respublikos piliečiai atnaujinti asmeninius

ryšio duomenis gali kreiptis (asmeniškai, telefonu ar el. paštu) į artimiausią pagal Lietuvoje deklaruotą gyvenamąją vietą Lietuvos kariuomenės karo prievolės ir komplektavimo tarnybos regioninį padalinį.

Karo prievolininkų šaukimas

- Paskelbus visuotinę mobilizaciją, visi Lietuvos kariuomenės personalo rezervo karo prievolininkai (t. y. visi Lietuvos Respublikos piliečiai nuo 18 iki 60 metų) šaukiami į karo tarnybą.
- Paskelbus dalinę mobilizaciją, karo prievolininkai šaukiami, jeigu Seimo nutarime ar Prezidento dekretu dėl mobilizacijos yra nurodyta pašaukti karo prievolininkus atlikti tarnybą.
- Pašauktieji į karo tarnybą privalo atvykti į Lietuvos kariuomenės karo prievolės ir komplektavimo tarnybos regioninį padalinį (šaukimo punktą), karinių vienetų dislokacijos ar kitas nurodytas vietas. Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos (KPKT) regioniniuose padaliniuose suteikiama informacija ir karinio parengtumo neturintiems karo prievolininkams.
- Parengtojo kariuomenės personalo rezervo karo prievolininkai skiriami atlikti tarnybą patikrinus sveikatą ir nustačius, kad jie yra tinkami atlikti tarnybą paskelbus mobilizaciją.
- Neparengtojo kariuomenės personalo rezervo karo prievolininkai, kurie nėra įgiję pagrindinio karinio parengtumo, šaukiami į karinius mokymus įgyti pagrindinio karinio parengtumo, o juos įgijusieji skiriami (pagal turimą karinę ir (ar) civilinę specialybę) į pareigas kariniame vienete.
- Moterys, kurios yra įgijusios pagrindinį karinį parengtumą arba yra baigusios aukštojoje mokykloje medicinos, slaugos ar akušerijos studijų programas, taip pat šaukiamos atlikti karo tarnybą.
- Skelbiant mobilizaciją karo prievolininkams gali būti įvedami ir taikomi judėjimo laisvės apribojimai. Tokiu atveju karo prievolininkai, norintys išvykti iš šalies, privalo kreiptis į KPKT regioninius padalinius dėl atitinkamo leidimo išdavimo.
- Nepašauktieji į karo tarnybą gali tęsti įprastą ūkines ir darbo veiklas arba kreiptis į KPKT regioninius padalinius ar karo komendantūras dėl galimybės prisidėti prie ginkluoto ar neginkluoto pilietinio pasipriešinimo.

POLICIJOS TEIKIAMA PAGALBA

Kai reikalinga skubi pagalba, kai staiga iškyla reali grėsmė gyvybei, sveikatai, saugumui, aplinkai ar turtui ir kai pagalbos tarnybos turi nedelsdamos atvykti į nelaimės vietą bei suteikti skubią pagalbą, skambinti **112** Skubiosios pagalbos tarnybų ryšio numeriu.

Norint pranešti policijai apie galimas nusikalstamas veikas ar pažeidimus, nebūtina skambinti telefonu, laukti, kol į įvykio vietą atvyks pareigūnai, ar pačiam važiuoti į komisariatą – pranešimą galima užregistruoti greitai ir patogiai – per policijos e-paslaugų portalą www.epolicija.lt. Kai pranešama apie nusikaltimą, jeigu asmuo nukentėjo arba tapo nusikaltimo liudiniu. Pranešti apie įvykį galima ir anonimiškai. Tokiu atveju pranešimas bus laikomas neoficialiai suteikta informacija policijai. Policijos e-paslaugų portale taip pat galima peržiūrėti savo padarytų administracinių nusižengimų duomenis, pateikti prašymus dėl leidimų, licencijų ginklams, pirotechnikos priemonėms, užregistruoti vertingus daiktus, pateikti prašymą tapti policijos rėmėju – iš viso šiuo metu teikiama daugiau nei 30 įvairių paslaugų.

Informaciją pateikti internetinėje svetainėje www.epolicija.lt.

Kai reikalinga konsultacija dėl KET pažeidimų ir baudų apmokėjimo, kitų kelių eismo taisyklių klausimais, kaip tapti policijos pareigūnu, kaip tapti policijos rėmėju, licencijavimo klausimais, apsaugos darbuotojo pažymėjimo išdavimo / keitimo klausimais, skundų / pareiškimų pateikimo tvarkos informacijos, bendrųjų klausimų (PK darbo lakas, kas tiria įvykį, pareigūno kontaktų gavimui) ir konsultacijos apie visas kitas Lietuvos policijos teikiamas paslaugas.

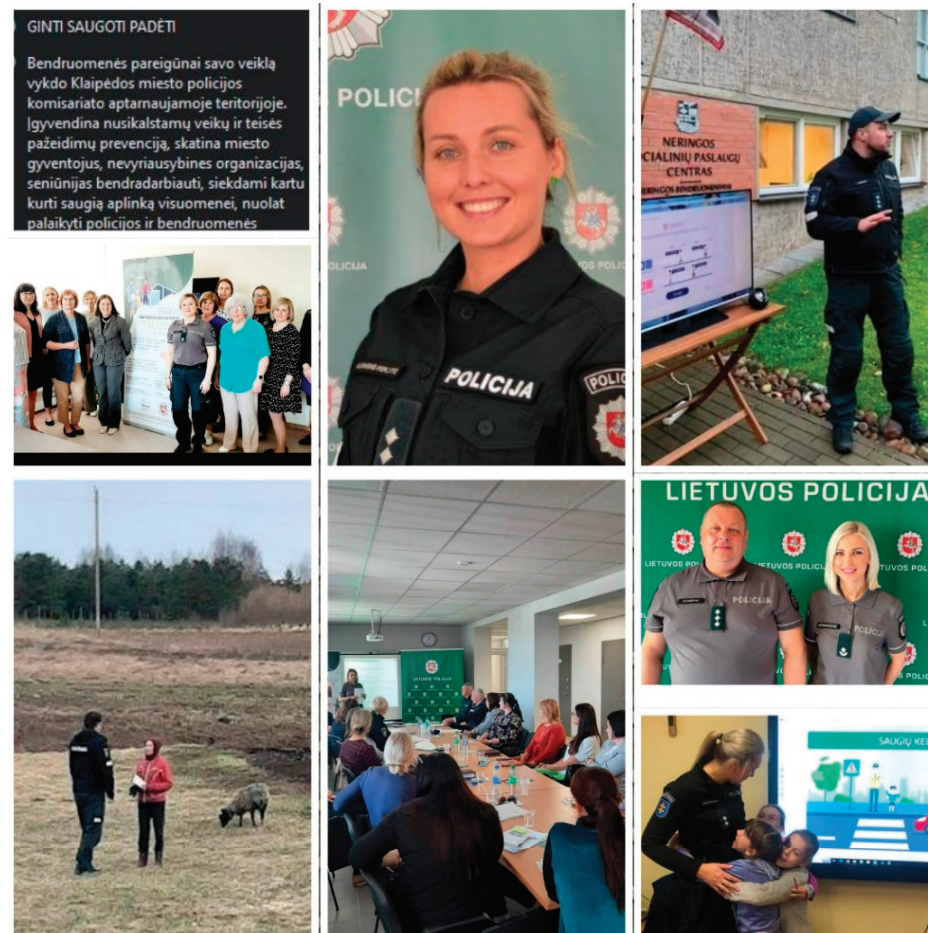
8 700 60000

Susisiekti bendruoju Policijos departamento prie LR VRM Informacijos teikimo skyriaus telefonu 8 700 60000 (iš užsienio – +370 5 271 6444) skambinti ir rašyti el. paštu info@policija.lt.

BENDRUOMENĖS PAREIGŪNAI

Policijos bendruomenės pareigūnai yra atsakingi už bendrosios prevencijos ir bendradarbiavimo aptarnaujamoje teritorijoje įgyvendinimą, jie kartu su teritoriją aptarnaujančiais veiklos padalinių pareigūnais užtikrina viešąją tvarką ir visuomenės saugumą aptarnaujamoje teritorijoje.

Kaimiškiosiose seniūnijose gyventojų patogumui bendruomenės pareigūno ir teritoriją aptarnaujančio vyresniojo pareigūno kontaktai yra skelbiami seniūnijose ir kt. lankomose vietose, kad būtų matomi visos seniūnijos gyventojams. Taip pat kaimiškiosiose seniūnijose kiekvieną savaitę iš anksto numatytu ir paskelbtu laiku pareigūnai aktyviai dirba seniūnijos teritorijoje, t. y. vykdo apsilankymus įmonėse, organizacijose, pas gyventojus ir pan. arba priima gyventojus seniūnijos patalpose. Taip pat vykdomas sistemingos, aktualios informacijos teikimas gyventojams virtualioje pokalbių grupėje.

Bendruomenės pareigūnai organizuoja susitikimus ir dalyvauja kitų iniciuotuose susitikimuose, kur reikalinga policijos kompetencija. Bendruomenės pareigūnai vykdo ne tik nepilnamečių asmenų, bet ir suaugusiųjų teisinį švietimą, yra atsakingi už saugesnės aplinkos kūrimą ir jo skatinimą bendruomenėse. Taip pat administruoja policijos komisariatų paskyras socialiniame tinkle „Facebook“ kur talpinama aktuali prevencinė informacija, lokaliai aktualios naujienos, įspėjimai.

Nuo 2022 pradėjus įgyvendinti situacijų prevencijos planus savivaldybių mastu, bendruomenės pareigūnai organizuoja Focus grupes, kuriose kviečiami dalyvauti aktyvūs bendruomenės nariai, įstaigų ir institucijų atstovai, kurių tikslas identifikuoti latentinius teisės pažeidimus ir problemas, kurios, jų nesprensdžiant, gali tapti saugumo iššūkiu, taip pat atlieka apklausas, kurių metu klausiama gyventojų nuomonės, kokie iš apklausoje pateikiamų teisės

pažeidimų ir problemų gyventojams kelia didžiausią nesaugumo jausmą jų gyvenamojoje ar darbo aplinkoje – remiantis apklausos rezultatais sudaromas planas ir rengiamos bei įgyvendinamos priemonės.

SAUGI KAIMYNYSTĖ

Saugi kaimynystė – kaimynus vienijanti veikla, kuria siekiama užtikrinti savo gyvenamosios aplinkos saugumą ir kurioje dalyvauja policijos pareigūnai bei kitų institucijų atstovai, vykdančios nusikalstamumo mažinimo prevenciją.

Saugios kaimynystės nauda – skatinamas kaimyniškas bendravimas; mažėja nusikalstamumas; žmonės jaučiasi saugiau; gyventojams teikiama informacija apie saugumo ir prevencijos priemones.

Saugios kaimynystės grupių veikla remiasi gyventojų aktyvumu, t. y. kiek jie patys įsitraukia į veiklą ir patys yra suinteresuoti padaryti savo gyvenamąją aplinką saugesnę. Taip pat svarbus yra ryšys tarp gyventojų ir bendruomenės pareigūnu, kuris konsultuoja, padeda ir nukreipia.

Kaip įsteigti saugios kaimynystės grupę?

- Susipažinkite su kaimynais, organizuokite susirinkimą, pasikvieskite bendruomenės pareigūną.
- Pasikeiskite kontaktais tarpusavyje.
- Išsirinkite saugios kaimynystės grupės atstovą (lyderį).
- Sukurkite bendravimo platformą (*Facebook, Viber, Whatsapp* ar kita).
- Aptarkite ir identifikuokite problemas, numatykite jų šalinimo planą.
- Mokykitės stebėti aplinką, rinkti informaciją apie teisės pažeidimus.
- Skatinkite kaimynus, kad nebūti abejingais ir pranešti policijai pastebėjus teisės pažeidimą.
- Tvarkykite savo gyvenamąją aplinką.
- Dėl iškilusių saugumo klausimų kreipkitės į savivaldybę ir kitas institucijas, konsultuokitės su bendruomenės pareigūnu. Saugumo priemonių įdiegimams pasinaudokite specialistų konsultacijomis.
- Suderinkite su kaimynais vietą, kurioje pakabinsite stendą, informuojantį apie veikiančią saugios kaimynystės grupę.

Saugios kaimynystės grupės lyderio vaidmuo

- Tarpininkauja tarp policijos, gyventojų ir kitų institucijų.
- Informuoja gyventojus apie kriminogeninę padėtį, iškilusias problemas ir prevencines priemones.
- Organizuoja įvairius saugios aplinkos kūrimo mokymus, renginius, susitikimus.
- Rūpinasi saugios kaimynystės stendo pakabinimu ir kitų techninių sau-

10 žingsnių link saugios kaimynystės grupės

1 žingsnis

Susipažinkite su savo kaimynais ir sukvieskite visus į susirinkimą, į kurį pasikvieskite jūsų teritoriją aptarnaujantį bendruomenės pareigūną.

2 žingsnis

Pasikeiskite kontaktais tarpusavyje. Informacijos apie kaimynus surinkimas – puiki proga susipažinti su visais, kurie gyvena jūsų name, gatvėje bei aplinkoje.

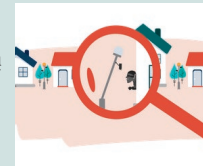
2 žingsnis

Išsirinkite saugios kaimynystės grupės atstovą – lyderį.

5 žingsnis

Aptarkite, identifikuokite problemas ir sudarykite veiklų planą, kurį norėtumėte įgyvendinti su policijos pareigūnais ar kitų institucijų atstovais.

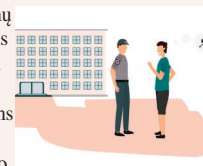
7 žingsnis

Mokykitės stebėti aplinką, rinkti informaciją apie pažeidimus ir tinkamai ją perduoti policijos pareigūnams. Skatinkite savo kaimynus nebūti abejingais ir pranešti policijai pamačius teisės pažeidimą.

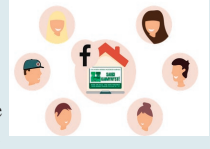
9 žingsnis

Dėl iškilusių saugumo klausimų kreipkitės į savivaldybę ir kitas institucijas, konsultuokitės su bendruomenės pareigūnu. Saugumo priemonių įdiegimams pasinaudokite draudimo, signalizacijų, kamerų įrengimo specialistų konsultacijomis.

4 žingsnis

Sukurkite bendravimo platformą: *Facebook, Whatsapp, Viber* ar kita. Informuokite apie tai visus kaimynus. Įtraukite į grupę bendruomenės pareigūną. Rinkite informaciją ir dalinkitės ja visais.

6 žingsnis

Įvardykite problemas, kurios yra aktualios jūsų teritorijai. IŠSKIRKITE SVARBIAUSIAS PROBLEMAS

8 žingsnis

Tvarkykite savo gyvenamąją aplinką. Nepamirškite į šią veiklą įtraukti vaikus, jaunimo ir senjorus.

10 žingsnis

Susiderinkite su kaimynais ir pasirinkite vietą, kuri bus gerai matoma. Pakabinkite stendą, informuojantį apie veikiančią saugios kaimynystės grupę.

Skubi pagalba 112
www.epolicija.lt

- gos priemonių įrengimu.
- Komunikuoja su gyventojais, teikia jiems iš policijos gautą informaciją.
- Perduoda policijos pareigūnams juos dominančią informaciją, gautą iš gyventojų.
- Skleidžia saugios kaimynystės idėjas tarp kaimynų ir skatina juos aktyviai dalyvauti veiklose.

POLICIJOS RĖMĖJAI

Policijos rėmėjas – savanoris, padedantis policijai ginant žmogaus teises ir laisves, padedantis užkirsti kelią nusikalstamumui ir kitiems teisės pažeidimams bei užtikrinti aplinkos saugumą.

Jeigu Jūs esate veiklus gyventojas ar aktyvus vietos bendruomenės narys, galite prisidėti prie saugesnės aplinkos kūrimo ir tapti policijos rėmėju!

Norintis tapti policijos rėmėju asmuo gali kreiptis į gyvenamojoje vietoje esančią teritorinę policijos įstaigą, arba susisiekti su prižiūrimos teritorijos atsakingu bendruomenės pareigūnu.

Policijos rėmėjų funkcijos ir veikla:

- padėti policijos pareigūnams palaikyti viešąją tvarką;
- prižiūrėti saugų eismą;
- užkirsti kelią nusikaltimams ir kitiems teisės pažeidimams;
- įgyvendinti teisės pažeidimų prevencijos priemones.

Policijos rėmėju gali tapti:

- ne jaunesnis kaip 18 metų;

- mokantis lietuvių kalbą;
- Lietuvos policijoje ar Lietuvos kariuomenėje netarnaujantis Lietuvos Respublikos pilietis ar Lietuvos Respublikoje nuolat gyvenantis kitos Europos Sąjungos valstybės narės pilietis;
- turintis ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą;
- pagal asmenines ir moralines savybes tinkantis būti policijos rėmėju.

Jaunieji policijos rėmėjai – vaikai nuo 12 iki 18 metų amžiaus, padedantys teritorinėms policijos ir švietimo (ugdymo) įstaigoms vykdyti vaikų nusikaltamumo ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, kurti saugią aplinką mokyklose ir jų prieigose.

Veiklos metu ugdomas vaikų savarankiškumas ir pilietiškumas, jaunuoliams suteikiama teisinių žinių, jie supažindinami su policijos ir kitų skubiosios pagalbos tarnybų veikla.

Asmuo, norintis tapti jaunuoju policijos rėmėju, gali kreiptis į gyvenamojoje vietoje esančią teritorinę policijos įstaigą, arba susisiekti su prižiūrimos teritorijos atsakingu bendruomenės pareigūnu.

PRIEŠGAISRINĖ SAUGA

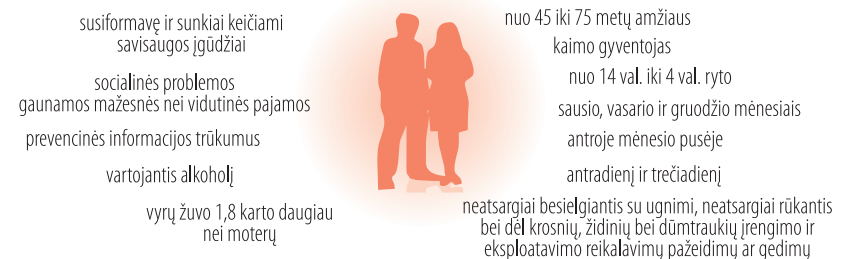
Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento duomenimis per metus Lietuvoje vidutiniškai kyla apie 10 tūkst. gaisrų, kuriuose žūsta vidutiniškai 90 žmonių. Remiantis penkerių metų gaisrų ir juose žuvusių žmonių statistiniais vidurkiais, gaisrų miestuose, kaip ir kaimiškose vietovėse, kyla vieno-dai – po 50 proc., tačiau gyventojų daugiau žūsta miesteliuose ir kaimo vietovėse – 64 proc. Daugiausia žmonių gaisruose žūsta gyvenamosios paskirties pastatuose, šaltuoju metų laiku.

Kaip išvengti gaisro?

Krosnys, židiniai, dūmtraukiai

Dėl netvarkingų ir netinkamai eksploatuojamų krosnių ir dūmtraukių per šildymo sezoną kyla vidutiniškai 1000 gaisrų. Tai dažniausia gaisro priežastis šaltuoju metų laiku. Prie kiekvieno šildymo sezono pradžią būtina patikrinti

Tipiškas žuvusiojo gaisre portretas 2021 m.

šildymo įrenginius, apžiūrėti, ar įrangoje nėra jokių matomų defektų, įtrūkimų, nesandarumų. Taip pat būtina išvalyti ne tik kieto kuro katilą ar krosnį, bet ir visus dūmtakius bei dūmtraukį. Jeigu pastebimi defektai arba pradėjus kūrenti matosi nesandarumai, būtina nedelsiant juos remontuoti.

Svarbu laikytis elementarių, tačiau labai svarbių saugumo taisyklių:

- Laikyti bet kokius degius daiktus ir medžiagas galima ne arčiau kaip 1 m iki krosnies pakuros ir 0,5 m atstumu iki šildymo įrenginio. Taip išvengsite užsidegimo nuo įkaitusių šildymo įrenginių paviršiaus.
- Grindys prieš pakurą turėtų būti apsaugotos nedegiomis medžiagomis, kad iškritusios žarijos ar kibirkštys jų neuždegtų. Tam galima panaudoti skardos lakštą, keramines plyteles ar kitas nedegias medžiagas.
- Naudokite tik sausą kurą ir tik tokį, kokį rekomenduoja šildymo prietaisų gamintojas. Taip pat nedeginkite atliekų, plastikų, gumos, sintetinių medžiagų.
- Įkurdami nenaudokite degių skysčių (pvz., benzino, dyzelinio kuro), nes staigus liepsnos pliūpsnis gali apdegti.
- Atkreipkite dėmesį į degių pastato konstrukcijų (stogo, perdangos, apdailos medžiagų) atstumą nuo dūmtraukio. Jis turėtų būti ne mažesnis kaip 25 cm.
- Gaisrus sukelia ir ne vietoje išpilti pelenai, todėl juos pilti reikėtų į metalines dėžes, atokiau nuo pastatų. Ant žemės išpilti galima ne arčiau kaip 15 m iki pastatų.
- Per anksti neuždarykite sklendės, nes patalpose gali pradėti kauptis smalkės.
- Dūmtraukį valyti privaloma prieš kiekvieno kūrenimo sezono pradžią, o jo metu ne rečiau kaip kartą per 3 mėnesius.

Saugus elgesys buityje

- Nenaudoti apšvietimui atviros ugnies (degtukų, žvakių, balanų) ūkiniuose pastatuose, palėpėse ir kitose vietose, kur yra greitai užsiliepsnojančių degių medžiagų, tam reikalui turėti elektrinį žibintuvėlį.
- Atliekant suvirinimo darbus, jų atlikimo vietose turi būti paruoštos gaisro gesinimo priemonės (gesintuvas, kibiras su vandeniu ir pan.). Jei darbo vietoje 5 m spinduliu yra degių medžiagų, jas reikia pašalinti arba patikimai apsaugoti metaliniais skydais, sudrėkinti vandeniu, baigus dirbti atidžiai apžiūrėti darbo vietą.
- Neužgriozdinti palėpių, rūšių degiomis medžiagomis, neužkalti, neužtvirti įvairiomis medžiagomis laiptinių, koridorių, pagrindinių ir papildomų išėjimų, skirtų žmonėms evakuoti.
- Nelaikyti rūsiuose ir cokoliniuose aukštuose suslėgtųjų dujų balionų,

ypač degių ir labai degių medžiagų ir preparatų, sprogstamųjų ir kitų pavojingų medžiagų.

- Kietu kuru kūrenamas šašlykines, kepsnines, rūkyklas, buitines krosnėles, lauko židinius naudoti ne arčiau kaip 6 m nuo kitų pastatų.
- Šiukšles, sausą žolę, nendres, nukritusius medžių lapus, šiaudus ir kitas augalinės kilmės atliekas leidžiama deginti tik sugriebtas į krūvas, ne arčiau kaip 30 m nuo pastatų ir statinių. Draudžiama palikti be priežiūros deginamas šiukšles ir besikūrenančius laužus. Smilkstančią ugniavietę privaloma užgesinti vandeniu ar smėliu.
- Individualiame garaže galima laikyti ne daugiau kaip 40 l automobilių kuro ir ne daugiau kaip 10 l tepalų.
- Garažuose draudžiama laikyti automobilius be degalų bako dangtelio, pilti degalus į automobilių kuro bakus, šildyti variklius atvira ugnimi, sandėliuoti degias medžiagas ir degių dujų balionus.
- Išeinant iš namų nepalikti vienu mažamečių vaikų, nelaikyti degtukų, žiebtuvėlių vaikams prieinamoje vietoje.
- Elektros instaliaciją leisti montuoti tik kvalifikuotiems specialistams. Nesinaudoti laikina elektros instaliacija bei savos gamybos elektros prietaisais.
- Nepalikti be priežiūros įjungtų į tinklą elektrinių prietaisų, nenaudoti elektros tinklų apsaugai savos gamybos saugiklių (neapvynioti saugiklių viela).

Kuo būtina pasirūpinti, kad namai būtų saugūs?

Autonominius dūmų detektorius privaloma įrengti kiekviename būste. Tai prietaisai, aptinkantys dūmus patalpose. Atsiradus net nedideliame dūmų kiekiui, dūmų detektorius ima skleisti garso signalą, kuris pažadina miegančiuosius ir perspėja apie kilusį gaisrą.

Kiekviename gyvenamajame būste (kiekviename namo aukšte) turi būti įrengtas bent vienas autonominis dūmų signalizatorius. Tai yra minimalus reikalavimas, tačiau dūmų plitimą riboja įvairios pastato konstrukcijos (sienos, durys, perdangos ir pan.). Todėl siekiant jautresnio dūmų aptikimo rekomenduojama šiuos prietaisus įrengti kiekvienoje patalpoje, kurioje žmonės miega, ir koridoriuose arba bendroje erdvėje prieš miegamuosius. Nerekomenduojama autonominių dūmų signalizatorių įrengti virtuvėje ar tose vietose, kur gali išsiskirti garų.

Autonominiai dūmų detektoriai tvirtinami prie lubų pagal gamintojo instrukciją.

Pirminės gaisro gesinimo priemonės

Dažniausiai gaisrai pastatuose kyla dėl nedidelio uždegimo šaltinio – palik-

tos žvakės, elektros prietaiso, paliktos nuorūkos ir pan. Laiku pastebėtą gaisrą galima užgesinti savo jėgomis, jeigu namuose yra pirminių gaisro gesinimo priemonių.

Gesintuvai. Nedidelį gaisro židinį efektyviai užgesinti galima gesintuvu. Kiekviename daugiabučio namo bute rekomenduojama, o individualiame name privaloma turėti ne mažesnę kaip 4 kg talpos gesintuvą. Nusipirkę gesintuvą, įdėmiai perskaitykite jo naudojimo instrukciją ir atkreipkite dėmesį, kokių medžiagų ir įrenginių juo negalima gesinti, susipažinkite su naudojimo instrukcija.

Nedegus audeklas. Namuose, pagalbinėse patalpose ar garaže naudinga turėti nedegų audeklą. Tokiu audeklu galima gesinti dujų ir skysčių gaisrus, taip pat užsidegusius žmogaus drabužius. Jis netinka gesinti įrenginių ir medžiagų, kurios gali ilgai smilkti.

UŽ ŽOLĖS DEGINIMĄ – BAUDOS

Dėl žolės deginimo kasmet padaromi milžiniški nuostoliai gamtai ir žmonių turtui. Siekiant užtikrinti efektyvią gaisrų atvirose teritorijose prevenciją, valstybinės priešgaisrinės priežiūros pareigūnai gaisrams kilti palankiu metu suaktyvina priešgaisrinę agitacinę darbą, informuoja visuomenę per žiniasklaidą ir tiesiogiai bendraudami su žmonėmis apie gaisrų atvirose teritorijose pavojų, jų padarinius, primena atsakomybę už priešgaisrinės saugos reikalavimų nesilaikymą; vykdo reidus, kurių metu nustatytiems gaisrinės saugos reikalavimų pažeidėjams taiko administracinio poveikio priemones.

Už žolės deginimą yra numatyta administracinė atsakomybė. Už sausos žolės deginimą asmenys gali būti nubausti **nuo 30 iki 230 eurų bauda**, o juridinių asmenų vadovai ar kiti atsakingi asmenys – **nuo 60 iki 300 eurų**. Be to, gali tekti atlyginti ir gamtai padarytą žalą, kuri kartais siekia ne vieną šimtą eurų, o Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, nustačius žolės deginimo atvejus, gali taikyti sankcijas išmokant paramą. Už tyčinį turto sunaikinimą padegant asmenys įstatymų numatyta tvarka gali būti patraukti ir baudžiamojon atsakomybėn. Už nepilnamečių nusižengimus yra baudžiami jų tėvai.

Jeigu žemės savininkai, jos naudotojai ir valdytojai savo žemėje pastebėjo žolės gaisrą ir nesiėmė priešgaisrinės apsaugos priemonių, jiems gresia **nuo 30 iki 170 eurų bauda**.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prašo gyventojų ne-

deginti pernykštės žolės, o pastebėjus tokius gaisrus, nepraeiti pro šalį, pasistengti juos užgesinti, nelaukiant, kol liepsna išplis į didesnius plotus. Liepsnojančią žolę nedideliame plote galima užgesinti užplakant liepsną medžių šakomis, užpilant ją vandeniu arba smėliu. Matant, kad su ugnimi nepavyks lengvai susidoroti, nedelsiant reikėtų kviešti ugniagesius gelbėtojus skubios pagalbos tarnybų telefonu 112.

Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos konsultuoja ūkio subjektus ir asmenis gaisrinės saugos klausimais tel. **(8 707) 56 880**.

CIVILINĖ SAUGA

Šalies pasirengimas reaguoti į įvykius ir susidariusias ekstremaliasias situacijas – tai strategija, sudaranti prielaidas aktyviai apsaugai nuo gresiančių ar susidariusių ekstremaliųjų situacijų. Jis apima ekstremaliųjų situacijų valdymo planavimą, pajėgų ir išteklių išdėstymą bei rezervo kaupimą, komunikacijos, informacijos valdymo bei koordinavimo procesų sureguliuojimą, personalo kvalifikaciją, pratybas bei visuomenės mokymą.

Civilinė sauga – tai veikla, apimanti valstybės, savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ūkio subjektų ir gyventojų:

- pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms;
- veiksmus joms gresiant ar susidarius;
- ekstremaliųjų situacijų likvidavimą;
- ekstremaliųjų situacijų padarinių šalinimą.

Viena institucija negali sėkmingai ir veiksmingai suplanuoti ir įgyvendinti prevencinių priemonių, pasirengti reaguoti į paties įvairiausio pobūdžio įvykius ar ekstremalias situacijas, atlikti visų gelbėjimo ir padarinių likvidavimo darbų. Todėl Lietuvoje, organizuojant civilinę saugą, yra numatytos funkcijos ir pareigos visoms Lietuvoje veikiančioms valstybės, savivaldybių institucijoms, ūkio subjektams bei kitoms įstaigoms. Funkcijų ir pareigų civilinės saugos srityje bei jas atliekančių subjektų visuma vadinama civilinės saugos sistema.

Šalyje numatyti du ekstremaliųjų situacijų valdymo lygiai: **savivaldybės ir valstybės**.

Vadovaujančioji civilinės saugos sistemos institucija yra Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Jis organizuoja, koordinuoja šalies ekstremaliųjų situacijų prevenciją ir kontroliuoja, kaip laikomasi jos reikalavimų, koordinuoja gyventojų, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų ir ūkio subjektų veiklą civilinės saugos srityje ir planuoja valstybės pasirengimą veikti susidarius ekstremaliosioms situacijoms.

Lietuvoje civilinė sauga organizuojama pagal Lietuvos teritorijos administracinį suskirstymą, savivaldybių institucijoms ir įstaigoms yra numatyta daug funkcijų civilinės saugos srityje. Savivaldybės administracijos direktoriui yra pavesta organizuoti:

- ekstremaliųjų situacijų prevenciją ir trūkumų, kurie gali būti ekstremaliosios situacijos priežastis, šalinimą;
- savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plano rengimą;
- savivaldybės civilinės saugos pratybas;
- savivaldybės gyventojų švietimą civilinės saugos klausimais;
- savivaldybės administracijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų civilinės saugos mokymą;
- ekstremaliųjų situacijų valdymą savivaldybės teritorijoje;
- gelbėjimo, paieškos ir neatidėliotinus darbus gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai;
- pagalbos teikimą nukentėjusiesiems ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu;

- gyventojų evakavimą;
- gyventojų apsaugą kolektyvinės apsaugos statiniuose;
- sanitarinį švarinimą ir kitas radiacinio, cheminio ir biologinio kenksmingumo pašalinimo priemones susidarius ekstremaliosioms situacijoms;
- ekstremaliųjų įvykių ir ekstremaliųjų situacijų metu nutrauktų komunalinių paslaugų teikimo atnaujinimą;
- gyventojų, žuvusių ekstremaliųjų situacijų metu, laidojimą.

Gyventojams svarbiausi yra savivaldybių ekstremaliųjų situacijų valdymo planai. Teritorinis principas yra vienas iš esminių civilinės saugos organizavimo ir veikimo principų, nes civilinė sauga valstybėje organizuojama pagal jos teritorijos administracinį susikirstymą (pagal savivaldybių teritorijas). Ir būtent savivaldybių administracijos turi suplanuoti, kaip organizuoti jų savivaldybės teritorijose gyvenančių ar esančių gyventojų apsaugą įvykus nelaimei.

Savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo planai yra skelbiami savivaldybių interneto svetainėse. Juose yra aprašoma savivaldybės:

- gyventojų perspėjimo ir informavimo apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją tvarka;
- gyventojų evakavimo organizavimo eiga;
- kolektyvinės apsaugos statiniai ir jų panaudojimo galimybės: nurodomi adresai, galimas priimti žmonių skaičius;
- ekstremaliųjų situacijų valdymo organizavimo ir koordinavimo tvarka;
- tvarkos palaikymo organizavimo, švietimo ir kitų būtiniausių paslaugų teikimo gyventojams ekstremaliųjų įvykių ar ekstremaliųjų situacijų metu eiga (kas teikia ir kaip organizuoja).

Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms, gebėjimai reaguoti į įvykius ir valdyti tam tikrą situaciją, parengto ekstremaliųjų situacijų valdymo plano veiksmingumas yra įvertinamas per organizuojamas civilinės saugos pratybas.

Gyventojai turi teisę:

- būti perspėti apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją;
- gauti informaciją apie tai, kas įvyko ir kelia pavojų jų gyvybei ar sveikatai, socialinėms sąlygoms, turtui ir (ar) aplinkai;
- gauti informaciją apie tai, kaip elgtis, norint išlikti saugiams;
- įvykus nelaimei, gauti pagalbą;
- patyrus žalą dėl ekstremaliosios situacijos, prašyti valstybės paramos.

Gyventojai privalo:

- rūpintis, kad savo veikla nesukeltų pavojaus kitų gyventojų gyvybei ar sveikatai, turtui, aplinkai ir nusutrikdytų normalaus (įprasto) gyvenimo ar veiklos ritmo;

- pranešti civilinės saugos sistemos pajėgoms apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją;
- vykdyti gelbėjimo darbų vadovo, operacijų vadovo teisėtus nurodymus ir ekstremaliųjų situacijų komisijos sprendimus, reikalingus įvykiui, ekstremaliajam įvykiui ar ekstremaliajai situacijai likviduoti;
- neatidėliotiniais atvejais, kai kyla didelis pavojus gyventojų gyvybei, sveikatai, turtui ar aplinkai, leisti naudotis jiems nuosavybės teise priklausančiais materialiniais ištekliais;
- kai yra išnaudotos visos civilinės saugos sistemos pajėgų panaudojimo galimybės, atlikti privalomus darbus, būtinus ekstremaliajai situacijai likviduoti ir jos padariniams šalinti.

Veiksmai ekstremaliojo įvykio, sukėlusio žalą, atveju

- Žala – gyventojų, ūkio subjektų ir kitos įstaigos turto netekimas arba sugadinimas, išlaidos (tiesioginiai nuostoliai) ekstremaliųjų situacijų metu. Gyventojai, ūkio subjektai ir kitos įstaigos, kurios dėl ekstremaliosios situacijos patyrė žalą, turi teisę pagal patirtos žalos vietą kreiptis į savivaldybės administracijos direktorių su rašytiniais prašymais suteikti valstybės paramą už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos.
- Jeigu savivaldybėje paskelbta ekstremalioji situacija, valstybės parama dėl žalos, atsiradusios nuo ekstremaliosios situacijos paskelbimo iki jos atšaukimo dienos, teikiama pagal Valstybės paramos už žalą, patirtą dėl ekstremaliosios situacijos teikimo tvarkos aprašą. Šis teisės aktas nustato valstybės paramos teikimo, o ne žalos kompensavimo mechanizmą. Paramos dydis kiekvienam gyventojui, ūkio subjektui, kitai įstaigai nustatomas proporcingai patirtos žalos dydžiui, atsižvelgus į finansines valstybės galimybes. Vyriausybės nutarimo projektą dėl paramos teikimo rengia Finansų ministerija, įvertinusi savivaldybės administracijos surinktus ir pateiktus tokia žalą įrodančius dokumentus.

Gyventojų evakavimo į saugias teritorijas organizavimas

- Situacijų, kai reikia evakuoti žmones iš nelaimės zonos, pasitaiko gero-
kai dažniau, negu daugelis gali įsivaizduoti. Kasmet įvairiose valstybėse
daug žmonių priverčiami skubiai palikti savo namus dėl įvairių ekstre-
malųjų situacijų. Dažniausiai žmonės būna priversti evakuotis dėl kari-
nių konfliktų, siaučiančių stichinių nelaimių, gamtinių gaisrų ir potvynių.
Gali atsitikti ir taip, kad daugeliui mūsų įprastos gyvenamosios vietos
taps netinkamos gyventi dėl cheminių avarijų ar pasklidusios radioak-
tyviosios taršos.
- Žmonių evakavimas – tai organizuotas gyventojų perkėlimas iš teritori-
jų, kuriose pavojinga gyventi ir dirbti, į kitas teritorijas, laikinai suteikiant

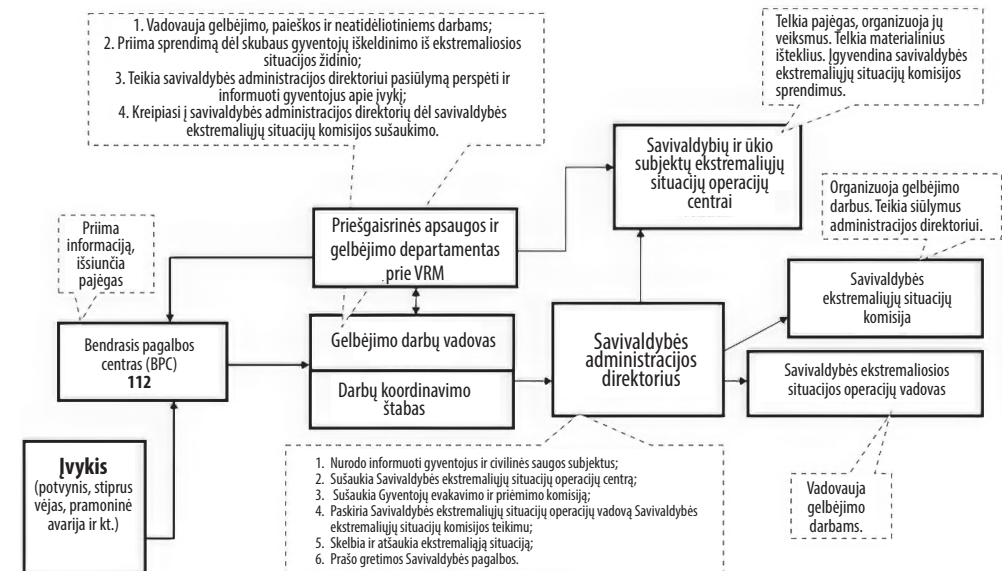
jiems gyvenamąsias patalpas. Tai vienas iš pagrindinių gyventojų apsaugos būdų, kuris gali būti taikomas gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai arba karo padėties atveju.

- Evakavimas gali būti išankstinis ir skubus. Išankstinis evakavimas atliekamas gresiant ekstremaliajai situacijai, jeigu pagal turimą informaciją ir situacijos analizę matyti, kad žmonės gresia realus pavojus ir geriausiai žmones galima apsaugoti iš anksto perkeltiant juos į saugią teritoriją. Skubus evakavimas vykdomas susidarius ekstremaliajai situacijai, kai situacija pavojinga ir reikia evakuoti žmones iš pavojingos teritorijos nedelsiant.

Kaip Lietuvoje organizuojamas gyventojų evakavimas?

Lietuvoje gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai, sprendimą evakuoti gyventojus iš savivaldybės teritorijos į kitą tos pačios savivaldybės vietą arba į gretimą savivaldybę priima savivaldybės administracijos direktorius. Jeigu gyventojai evakuojami į tolimesnę savivaldybę, sprendimą, kur turi būti evakuojami gyventojai, priima Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas. Gyventojų evakavimui organizuoti savivaldybėse, iš kurių ir į kurias evakuojami gyventojai, pradeda dirbti gyventojų evakavimo ir priėmimo komisijos, į kuriomis reikalingi evakavimo punktai: gyventojų susirinkimo, tarpiniai gyventojų evakavimo ir gyventojų priėmimo.

**Įvykio, galinčio sukelti ekstremaliąją situaciją, valdymo
veiksmų koordinavimo schema savivaldybės lygiu**

Gyventojų surinkimo punktai – tai vietos, į kurias evakuojant renkasi gyventojai. Ten jie registruojami ir laipinami į transporto priemones, o tada organizuoti – saugomomis ir prižiūrimomis transporto kolonomis išvežami į saugias teritorijas. Konkrečios gyventojų surinkimo vietos yra iš anksto numatytos savivaldybės ekstremaliųjų situacijų valdymo plane, tačiau tai nereikia, kad visi privalo evakuotis tik per priėmimo punktus. Gyventojai, turintys galimybę evakuotis nuosavu transportu, gali tai daryti savarankiškai.

Tarpiniai gyventojų evakavimo punktai steigiami ne visada, o tik tuomet, kai gyventojai evakuojami iš cheminėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis užterštos teritorijos, kai reikia patikrinti evakuojamųjų gyventojų užterštumą bei pašalinti esamą taršą (atlikti sanitarinį švarinimą). Tarpiniuose gyventojų evakavimo punktuose tikrinamas iš užterštos teritorijos atvežtų gyventojų cheminis ar radioaktyvus užterštumas, jeigu reikia – atliekamas sanitarinis švarinimas, jie perlaipinami į švarias (neužterštas) transporto priemones ir siunčiami į gyventojų priėmimo punktus. Jeigu gyventojai evakuojami iš neužterštų teritorijų, evakuojamųjų judėjimas vyksta tiesiai į priėmimo punktus.

Gyventojų priėmimo punktai – tai vietos, į kurias gyventojai turi atvykti nuosavu ar savivaldybės transportu. Ten jie pasitinkami, suskirstomi į grupes ir palydimi iki jiems laikinai suteiktų gyvenamųjų patalpų. Jose organizuoti teikiamos gyvybiškai būtinos paslaugos: aprūpinama maistu, geriamuoju vandeniu, vaistais, higienos reikmenimis, švariais drabužiais. Šių ir kitų būtiniausių paslaugų teikimą, gautos humanitarinės pagalbos paskirstymą organizuoja savivaldybės, į kurią evakuojami žmonės, gyventojų evakavimo ir priėmimo komisija. Gali būti sunku ar net neįmanoma evakuoti žmonių įprastomis kelių transporto priemonėmis: autobusais, automobiliais. Todėl gali būti evakuojama geležinkelio transportu (traukiniais) ar net išvedant pėsčiomis (pėsčiųjų kolonomis). Visais atvejais gyventojai informuojami, kaip ir kokiais keliais evakuotis, o evakuojamųjų kolonos reguliuojamos ar net lydimos policijos ar kariuomenės pareigūnų.

Traukinyje, autobuse geriausiai savo daiktus laikyti gerai matomoje vietoje, o pinigus ir dokumentus saugiausia laikyti prie savęs. Jeigu pareigūnai nurodė evakuotis arba jūs patys nusprendėte, kad namie likti pavojinga:

- Susirinkite būtiniausius reikmenis, kurių jums gali prireikti evakuojantis ir apsistojus kitoje vietoje.
- Persirenkite drabužiais, kurie suteiks tam tikrą apsaugą (ilgos kelnės, neperšlampamos striukės, guminiai batai, kepurės).
- Prieš išvykdamis apsaugokite savo namus:
 - įneškite į namus lauko baldus, vaikų žaislus;

- išjunkite vandenį ir dujas;
- išjunkite iš elektros lizdų visus elektros prietaisus;
- išimkite produktus iš šaldytuvų ir šaldiklių;
- uždarykite ir užrakinkite duris ir langus.

Išvažiavimui pasirinkite rekomenduojamus kelius, nebandykite sutrumpinti kelio, nes kiti keliai gali būti užblokuoti.

- Išvykite kuo anksčiau, kad nepakliūtumėte į spąstus dėl pasikeitusių oro sąlygų.
- Būkite atsargūs važiuodami tiltais ir viadukais, nesustokite po aukštos įtampos elektros laidais.

Pagrindiniai bet kokios nelaimės atveju reikalingi daiktai:

- nešiojamasis radijo ar televizijos imtuvas su atsarginiais elementais;
- nešiojamasis žibintuvėlis su atsarginiais elementais;
- pirmosios medicinos pagalbos reikmenys;
- nuolat vartojamų vaistų atsargos;
- pinigai (grynieji ir kreditinės kortelės);
- dokumentai;
- atsarginis automobilio raktų komplektas;
- degtukai (įpakuoti į vandeniu atsparią pakuotę);
- signalinės priemonės;
- žemėlapis ir telefonų numeriai tos vietovės, į kurią numatote išvykti;
- specialios individualiosios priemonės (pvz., vatos ir marlės raištis, nuolat vartojamų vaistų receptai ar jų kopijos, klausos aparato ar invalido vežimėlio atsarginės baterijos, atsarginiai akiniai ir kt.).

Be šių būtiniausių reikmenų nereikėtų pamiršti ir papildomų priemonių, kurios bus reikalingos evakuojantis. Reikia atsižvelgti į visų šeimos narių, ypač kūdikių, vyresniojo amžiaus ar turinčių negalią žmonių, kuriems reikės specialių reikmenų, poreikius:

- vandens (ne mažiau kaip 12 litrų vandens kiekvienam šeimos nariui);
- negendančių maisto produktų trims dienoms;
- virtuvės reikmenų (skardinių atidarytuvo, vienkartinio stiklinių, lėkščių, universalaus peiliuko, šiukšlių maišų);
- atsarginių drabužių komplekto kiekvienam šeimos nariui (avalynės, neperšlampamos striukės, kepurės ir pirštinių, šiltų drabužių, ainių);
- antklodės ar miegmaišio kiekvienam šeimos nariui;
- kitų reikmenų: popieriaus, rašiklio, siūlų ir adatų, kastuvėlio, replių, veržliarakčio, švilpuko, palapinės, kompas, virvės, lipnios juostos ir pan.;
- sanitarinių ir higienos priemonių (tualetinio popieriaus, vienkartinio servetėlių, rankšluosčių, muilo, dezinfekavimo priemonių, šampūno, dezo-

doranto, dantų pastos ir dantų šepetėlio, šukų, lūpų balzamo ir kt.);

- priemonių, padedančių sutrumpinti laukimą (knygų, žaidimų).

Sirenos ir civilinės saugos signalai

Gyventojams perspėti apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją, galimus jos padarinius, jų šalinimo priemones ir apsaugojimo nuo ekstremaliosios situacijos būdus naudojama perspėjimo sistema. Gyventojams perspėti naudojamos nuotolinio centralizuoto ir vietinio valdymo sirenos, kurios įrengiamos ant valstybinių įstaigų, ūkio subjektų, visuomeninės paskirties pastatų, gyvenamųjų namų arba bokštų (stulpų).

Gyventojams perspėti apie gresiančią ar susidariusią ekstremaliąją situaciją naudojami šie civilinės saugos signalai:

- Įspėjamasis garsinis signalas „**Dėmesio visiems**“ perspėja gyventojus apie artėjančios ar susidariusios ekstremaliosios situacijos grėsmę perspėjimo sistemos patikrinimo ar pratybų metu. Išgirdę jį gyventojai privalo įjungti radiją ar televizorių ir išklaudyti informaciją bei rekomendacijas, griežtai vykdyti rekomendacijas.
- Įspėjamieji balsu skelbiami signalai „**Cheminis pavojus**“, „**Radiacinis pavojus**“, „**Katastrofinis užtvindymas**“, „**Potvynio pavojus**“, „**Uragano pavojus**“, „**Oro pavojus**“, „**Perspėjimo sistemos patikrinimas**“. Šie signalai ir rekomendacijos perduodami per valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kitų įstaigų, ūkio subjektų garsines avarinio signalizavimo sistemas, elektronines sirenas, regioninius ir vietinius transliuotojus.

Pasitraukimas į kolektyvinės apsaugos patalpas (statinius)

Kolektyvinės apsaugos statiniai – tai statiniai arba patalpos, kurias ekstremaliųjų situacijų ar karo metu galima pritaikyti gyventojams apsaugoti nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių. Juose gali prisiglausti gyventojai, kurie neturi galimybių patys evakuotis arba iš kitų teritorijų evakuoti gyventojai. Kiekviena savivaldybė rūpinasi savivaldybėje gyvenančių ir esančių žmonių apsauga ir iš anksto numato kolektyvinei apsaugai skirtus statinius (patalpas). Juose, esant reikalui, žmonės gali pasislėpti nuo žalingo aplinkos poveikio, kol bus organizuotai išvežti iš užterštos pavojingosios medžiagomis teritorijos, arba būti ten laikinai apgyvendinti, jeigu dėl ekstremaliosios situacijos turi evakuotis iš savo namų. Dažniausiai tai yra mokyklos, gimnazijos, kultūros, sporto centrai. Jų mieste gali būti 10 ar 50 – tai priklauso nuo savivaldybės gyventojų skaičiaus. Vidutiniškai kiekviena savivaldybė yra numačiusi tiek vietos kolektyvinės apsaugos statiniuose, kad juose tilptų apie 20 proc. savivaldybės gyventojų.

Gyventojai, gavę pranešimą apie iškilusią grėsmę ir apie būtinybę pasitraukti į saugias vietas, neturintys saugios vietos ar galimybės evakuotis nurodyta kryptimi, turi eiti į artimiausius kolektyvinės apsaugos statinius. Sugaištas laikas, iki artimiausio kolektyvinės apsaugos statinio einant pėsčiomis, mieste neturėtų viršyti 5-7 minučių.

Apie tai, kur yra artimiausi kolektyvinės apsaugos statiniai, galima sužinoti savivaldybės interneto svetainėse ir www.lt72.lt. Be to, visi statiniai ar patalpos, skirtos kolektyvinei apsaugai, turi būti pažymėtos specialiuoju ženklu, gerai matomu iš toli bet koku paros metu. Efektyviausias būdas žmonėms suteikti konkrečią vizualinę informaciją miesto žemėlapyje, kuriame yra pažymėti pagrindiniai automobilių ir geležinkelio keliai, išdėstyti galimi gyventojų surinkimo punktai, tarpiniai gyventojų evakavimo ir evakuotų gyventojų priėmimo punktai, nurodyti galimi evakavimo maršrutai, specialiuoju ženklu pažymėti kolektyvinės apsaugos statinius.

Skubant slėptis į kolektyvinės apsaugos statinį, nereikia imti daug daiktų. Užtenka pasiimti asmens dokumentus ir vaistų (jei turite sveikatos problemų). Einantys su mažais vaikais turėtų paimti maisto vaikui, vienkartinį vystyklą, antklodę, žaislą.

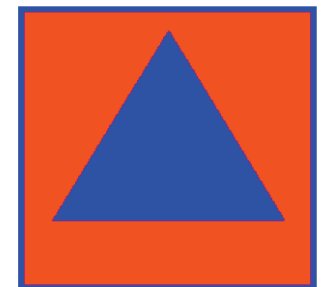
Priedangos

Priedanga skirta trumpalaikiai (iki kelių valandų) apsaugai slepiantis, kai yra pavojus gyventojų gyvybei ar sveikatai.

Priedangos parinkimo ir ženklavimo rekomendacijų paskirtis – nustatyti esamų kolektyvinės apsaugos statinių ir kitų pastatų, patalpų, inžinerinių statinių ar kitų objektų, kuriuos gresiant ar susidarius ekstremaliajai situacijai ar karo metu galima pritaikyti trumpalaikiai gyventojų priedangai nuo atsiradusių gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių, parinkimo ir ženklavimo reikalavimus.

Priedangai labiausiai tinka pastatas, patalpa, inžinerinis statinys ar kitas objektas, galintis sudaryti sąlygas gyventojams trumpą laiką tarpą išvengti gyvybei ar sveikatai pavojingų veiksnių, kilus oro pavojui, nuo tiesioginio ir netiesioginio apšaudymo grėsmės karinės agresijos metu (nuo netiesioginių atakų iš orlaivių, raketų, artilerijos ugnies, nuo skeveldrų, nuolaužų, sprogimo smūgio bangų, atsitiktinių kulų).

Priedangas rekomenduojama parinkti gyvenamųjų daugiabučių, visuomeninės, laisvalaikio, pramogų ir kt. paskirties statinių ar atskirai įrengtose požeminėse automobilių stovėjimo aikštelėse, garažuose, rūsiuose, technologiniuose,

Kolektyvinės apsaugos statinio žymėjimo specialusis ženklas

transporto ir pėsčiųjų tuneliuose, įmonių, sporto įstaigų sanitarinėse buitinėse patalpose (rūbinėje, duše, prausykloje, rūsyje ir pan.), nedegių medžiagų sandėliuose ir kt.

KALIO JODIDAS: KADA IR KAIP JĮ VARTOTI?

Branduolinės avarijos atveju aplinkoje gali pasklisti radioaktyvusis jodas, kuris kaupiasi skydliaukėje. Apsaugoti ją galima laiku ir tinkamai vartojant stabiliojo jodo preparatus.

- Kalio jodido tabletėse yra stabiliojo jodo, kuris prisotina skydliaukę ir neleidžia patekti į ją radioaktyviajam jodui. Tai sumažina skydliaukės ligų riziką.
- Stabiliojo jodo preparatai skiriami kelios valandos prieš avariją (ne anksčiau kaip prieš 24 val.), jeigu prognozuojama, kad jos išvengti nepavyks, arba skubiai po jos (ne vėliau kaip per 8 val.).
- Šias tabletes galima vartoti tik Sveikatos apsaugos ministerijai rekomendavus.

Rekomenduojama stabiliojo kalio jodido tablečių vienkartinė paros dozė:

Skydliaukės apsaugai branduolinės avarijos atveju netinkami vartoti vaistinėse parduodami vaistiniai preparatai – spiritiniai jodo tirpalai ar jodo purškalai, skirti burnos gleivinei gydyti, taip pat maisto papildai su jodu ir pan., nes

Amžius	Kalio jodido (KI) vienkartinė dozė, mg
Naujagimiai iki 1 mėn.	16 (ketvirtis tabletės)
Kūdikiams nuo 1 mėn. iki 3 metų	32 (pusė tabletės)
Vaikai nuo 3 iki 12 metų	65 (viena tabletė)
Vaikai nuo 12 metų ir suaugusieji	130 (dvi tabletės)

jie neapsaugotų skydliaukės nuo radioaktyviojo jodo žalingo poveikio. Spiritinis jodo tirpalas yra skirtas tik išoriniam vartojimui – tepti ant odos, jodo burnos gleivinės purškalai skirti gerklės ligoms gydyti. Šių preparatų veiklioji medžiaga yra ne KI, o tiesiog jodas, kuris yra stipriai oksiduojančiai ir toksiškai veikianti medžiaga, galinti sukelti cheminių audinių nudegimų ir apsinuodijimą, todėl jokiais būdais jo negalima gerti, net ir praskiedus vandeniu.

Daugiau informacijos apie pasirengimą branduolinei ar radiologinei avarijai galite rasti:

- Ekstremalioms situacijoms pasirengti skirtoje svetainėje www.lt72.lt
- Radiacinės saugos centro interneto svetainės skiltyje „Ką reikia žinoti apie pasirengimą branduolinei avarijai?“ <https://bit.ly/3KZREN3>
- Interaktyviame elektroniniame mokyme apie jonizuojančiąją spinduliuotę – www.radiacija.eu

- Leidinyje „Rekomendacijos gyventojams: kaip elgtis, jeigu įvyktų branduolinė arba radiologinė avarija?“ <https://bit.ly/3MXbNfn>
- Ką turime žinoti – rimti patarimai linksmai (2022 m. redakcija) - <https://bit.ly/3vUUZYd>

Branduolinio ginklo sprogmio keliame pavojai: patarimai, kaip elgtis

BRANDUOLINIO GINKLO SPROGMIO KELIAMŲ PAVOJAI

Branduolinio ginklo sprogmio žala žmogui priklauso nuo šio ginklo sprogtamosios galios ir žmogaus atstumo nuo sprogmio vietos. Branduolinis sprogmis turi didelę griaujamąją galią, todėl jo poveikis apimtų didelę teritoriją, sukeltų sužalojimų ir mirčių atvejus.

Jokius branduolinio ginklo sprogmio, aplinkoje pasklistų didelės radioaktyviųjų medžiagų kiekių, būnant atviroje teritorijoje galima išorinė apšvita, o įkvėpus ar prarijus radioaktyviųjų medžiagų – vidinė apšvita. Jonizuojančiosios spinduliuotės poveikį žmogui gali pajusti ne iš karto. Klinikinių simptomų pasireiškimo laikas ir sveikatos pažeidimų sunkumas dėl jonizuojančiosios spinduliuotės poveikio priklauso nuo dozės galios, gautos apšvitos dozės, individualaus organizmo jautrumo jonizuojančiajai spinduliuotei ir kitų veiksnių.

Sprogmis branduoliniam ginklui, po akimiriai ryškūs šviesos blyksnio keletą sekundžių būtų matomas didelis žemės nesiekiantis ugnies rutulys. Panašus į grybą pilkas kamuolinis radioaktyvusis debesys susiformuoja, kai minėtas ugnies rutulys greitai kyla, įsiburdamas viską savo kelyje (žemę, vandenį ir kt.) ir aušta. Radioaktyviojo debesies aukštis siekia 5–20 km ir, atsivėligiant meteorologinės sąlygos, šis debesys gali nukeliauti net kelias dešimtis kilometrų ir radioaktyviosiomis medžiagomis užteršti didelę teritoriją – vandens telkinius, pastatus, kelius, dirbamą žemę, miškus ir kt.

Kaip elgtis sprogus „nešvariai bombai“?

KAS YRA „NEŠVARI BOMBA“?

Mažai yra žinomų atvejų apie radioaktyviųjų medžiagų panaudojimą piktavališkais (terrorizmo) tikslais, todėl natūralu, kad šiuo metu gyventojus pasiekianti įvairi informacija apie galimą „nešvarios bombos“ panaudojimą kelia klausimų, kas yra ta „nešvari bomba“, kokiais tikslais ji naudojama ir kaip elgtis, jei sprogmis.

Nešvari bomba yra įtaisas, kuriame prie įprastų sprogstamųjų medžiagų, pvz., dinamito, pridėdama radioaktyviųjų medžiagų. Mokslininkai sutaria, kad net ir gerai sukonstruota „nešvari bomba“ daugiau žalos padarytų dėl sprogmio, o ne dėl pasklidusios radiacijos. Didelį radioaktyviųjų medžiagų kiekį nėra lengva išgauti ir sudėtinga jį saugiai pridėti prie sprogstamųjų medžiagų. Pagrindiniai tokios bombos panaudojimo tikslai – radioaktyviosiomis medžiagomis užteršti aplinką (dirvožemį, orą, gyvenamuosius ir visuomenines paskirties statinius ir pan.) bei daryti poveikį žmonių psichinei sveikatai, kuris nebūtų susijęs su realiu radiologiniu pavojumi, o nulemtas baimės ir nerimo dėl galimų sveikatos pakenkimų (vežinių susirgimų, apsigimimų atsiradimo tikimybės ir pan.).

„Nešvarios bombos“ sprogmio sukelta žala priklauso nuo sprogtamosios medžiagos galios, tačiau toks sprogmis sukeltų daug nepatogumų – reikėtų organizuoti pavojėtoje teritorijoje esančių žmonių radioaktyviojo užterštumo kontrolę, dezaktyvuoti radioaktyviosiomis medžiagomis užterštus žmones, gali prireikti įvesti vietinių maisto produktų vartojimo ir tarptautinės prekybos apribojimus, dezaktyvuoti užterštus statinius, teritorijas ir pan. Visi šie darbai būtų didelė ekonominė našta.

Aktyviai dėmesį į tai, kad, sprogmis „nešvariai bombai“ būnant atviroje radioaktyviosiomis medžiagomis užterštoje vietoje, galima išorinė apšvita, o įkvėpus ar prarijus radioaktyviųjų medžiagų – vidinė apšvita. Siekiant sumažinti sprogusios „nešvarios bombos“ galimą radiacijos žalą sveikatai, gyventojams reikia žinoti ir prireikus taikyti šias paprastas apsaugos priemones.

Apie radiacinį foną Lietuvoje

Radiacinio fono matavimo duomenis nuolat (24/7) stebi Radiacinės saugos centro specialistai, todėl apie bet kokią grėsiantį pavojų, susijusį su radioaktyviųjų medžiagų pasklidimu aplinkoje, gyventojai būtų informuoti nedelsiant.

KAIP SUŽINOTI RADONO KIEKĮ PATALPOSE?

- 1 Pateikite prašymą Radiacinės saugos centrui (RSC).
(8 5) 236 1936
rsc@rsc.lt
- 2 Su RSC specialistu suderinkite tyrimų laiką.
- 3 Patalpų ore bus atlikti momentiniai radono matavimai (2-3 matavimai po 10 min) arba ilgalaikiai radono tyrimai vidutinei metinei radono koncentracijai įvertinti paleidant radono detektorius 3-6 mėnesiams patalpose.
- 4 Po 3-6 mėnesių detektorius perduokite RSC, kuriame bus atlikti detektorių tyrimai ir pateikti radono aktyvumo koncentracijos patalpų ore rezultatai.

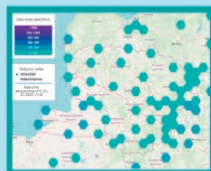
Radonas

Radonas yra radioaktyviosios dujos, kurios natūraliai susidaro skylančiam uranui dirvožemyje, uolienose ar vandenyje. Dujoms iš dirvožemio išgaravus, lauke jos susimaišo su grynu oru, todėl jų koncentracija ore yra maža ir tai nekelia pavojaus žmonių sveikatai. Tačiau, kai radono patenka į patalpas, jis gali kauptis jose, o padidėjęs šių dujų kiekis gali kelti pavojų žmonių sveikatai. Radono į patalpas gali patekti per bet kurią nesandarią vietą, kur statinio konstrukcijos susisiečia su dirvožemiu. Ilgalaikis radono poveikis gali lemti didesnę riziką susirgti plaučių vėžiu. Rizikos lygis priklauso nuo radono aktyvumo koncentracijos ir poveikio trukmės.

Gyventojai, kurie norėtų nemokamai atlikti radono tyrimus jų gyvenamuosiuose pastatuose, kviečiami kreiptis į Radiacinės saugos centrą el. paštu rsc@rsc.lt arba telefonu Vilniuje (8 5) 236 1936

RADIACINIS FONAS LIETUVOJE

#ŽinauKurTikrinti #RADIS

Radiacinį foną (jonizuojančiosios spinduliuotės lygį aplinkoje) Lietuvoje nuolat (24/7) stebi **Radiacinės saugos centro (RSC)** specialistai, kurie primena, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje veikia ankstyvojo radiacinio pavojaus perspėjimo sistemos (RADIS) tinklas.

Duomenų kitimą **RADIS** sistemoje gali stebėti ir gyventojai, **RSC** interneto svetainėje pasirinkę aktyvią nuorodą arba

ARBA

www.rsc.lt/radis

Kodėl stebimas radiacinis fonas Lietuvoje?

Radiacinis fonas Lietuvoje stebimas tam, kad, įvykus branduolinei ar radiologinei avarijai, būtų užfiksuotas radioaktyviųjų medžiagų pasklidimas aplinkoje ir apie gresiantį pavojų atsakingos institucijos nedelsiant informuotų gyventojus.

Paspaudę ant spalvoto šešiakampio (stoties), matysite gama dozės galios lygį:

- ✓ <300 nSv/h – normalus
- ! >300 nSv/h – viršijamas

Kur kreiptis kils klausimų dėl radiacinio fono Lietuvoje?

- telefonu: (8 5) 236 1936;
- elektroniniu paštu: rsc@rsc.lt

ŽINODAMAS, KUR PASITIKRINTI, BŪSI RAMUS!

UŽKREČIAMŲJŲ LIGŲ PROFILAKTIKA IR KONTROLĖ

Viena iš Nacionalinio visuomenės sveikatos centro funkcijų – užkrečiamųjų ligų profilaktikos organizavimas ir kontrolė. Su savivaldybėmis šioje srityje bendradarbiaujama šiais klausimais:

- NVSC metodiškai vadovauja profilaktinius skiepėjimus atliekančioms įstaigoms imunoprofilaktikos taktikos, vakcinavimo technikos ir kitais su tuo susijusiais klausimais, analizuoja vaikų profilaktinių skiepėjimų rodiklius, nepageidaujamų reakcijų į skiepus pasireiškimą;
- NVSC atsižvelgdamas į epidemiologinę situaciją, rengia, teikia siūlymus savivaldybių administracijoms dėl užkrečiamųjų ligų profilaktikos ir kontrolės priemonių įgyvendinimo.

Visuomenės sveikatos saugos užtikrinimas

Šioje srityje NVSC bendradarbiauja su savivaldybėmis vykdydamas šias funkcijas:

- teikia savivaldybių institucijoms reikalingą informaciją apie savivaldybės teritorijoje padarytus teisės aktų pažeidimus, susijusius su žmogaus gyvenamosios aplinkos tarša;
- kartu su savivaldybių institucijomis dalyvauja apribojant stacionarių triukšmo šaltinių veiklą, taikant kitas triukšmo mažinimo priemones, nustatytoje teritorijoje apribojant arba uždraudžiant transporto priemonių eismą.

Visuomenės sveikatos saugos kontrolė

Nacionalinis visuomenės sveikatos centras vykdo ūkio subjektų priežiūros (kontrolės) funkcijas – atlieka asmens sveikatos priežiūros, papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros, švietimo, stacionarių socialinių paslaugų įstaigų, interneto kavinių ir klubų, keleivių vežimo traukiniais, laivais ir keltais vidaus maršrutais, policijos areštinių ir laisvės atėmimo vietų, juridinių asmenų, valstybės įmonių, savivaldybės įmonių, viešųjų įstaigų, taip pat užsienio valstybių juridinių asmenų ar kitų organizacijų filialų, gaminančių kosmetikos gaminius, kirpyklų, kosmetikos, tatuiruočių kabinetų, grožio salonų, soliariumų, baseinų, skalbyklų, pirčių, saunų, sporto klubų teikiamų paslaugų, apgyvendinimo paslaugų, sveikatingumo paslaugų, kurias teikiant naudojami papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros produktai, gyvūnai ir kiti gyvi organizmai ir kurios nelicencijuojamos pagal Lietuvos Respublikos papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymą, žmogaus palaidų laidojimo paslaugų (žmogaus palaikų laikymo, paruošimo šarvoti, šarvojimo) teikimo veiklos, balzamavimo ir kremavimo veiklos valstybinę visuomenės sveikatos saugos kontrolę.

Taip pat NVSC, atsižvelgdamas į asmenų prašymus, skundus, vykdo visuomenės sveikatos saugos reglamentų (higienos normų), kurių kontrolė nėra pavesta kitiems viešojo administravimo subjektams, laikymosi kontrolę pagal sveikatos apsaugos ministro nustatytą kontroliuojamų sričių sąrašą¹⁹.

Su savivaldybėmis bendradarbiaujama nagrinėjant asmenų prašymus, skundus dėl ūkinės komercinės veiklos veiksmų, galinčių turėti įtakos visuomenės sveikatai – triukšmo, kvapų, cheminių medžiagų (teršalų) koncentracijos gyvenamosios aplinkos ore, pavojingų cheminių medžiagų koncentracijos dirvožemyje ir kt.

Informacija gyventojams (paslaugų vartotojams): kur kreiptis, jeigu kyla abejonių dėl paslaugų saugumo?

Jeigu naudojantis paslaugomis (grožio, kirpyklų, baseino, pirčių, sporto klubų, soliariumų ir kt.) kyla abejonių dėl jų saugumo (akivaizdi nešvara, ne sterilizuojami instrumentai, netinkama patalpų ar vandens temperatūra ir pan.), pirmiausia reikėtų atkreipti į tai paslaugų teikėjų dėmesį. Pranešti apie tai (pateikti skundą) galima NVSC, kuris atliks patikrinimą, o nustatęs pažeidimų, taikys priemones, kad būtų užtikrinta paslaugų sauga sveikatai (pateiks nurodymą pašalinti trūkumus bei atliks pakartotinį patikrinimą, siekdamas įsitikinti, ar trūkumai pašalinti).

Informacija apie kreipimosi į NVSC būdus pateikiama interneto svetainėje npsc.lrv.lt skiltyje „Asmenų aptarnavimas“.

¹⁹ Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.333846/asr>

ĮDOMIOJI STATISTIKA

Lietuvoje yra 60 savivaldybių, 55 iš jų yra 545 seniūnijos - savivaldybių administracijų filialai.

Savivaldybių seniūnijos suskirstytos į 3133 seniūnaitijas. Klaipėdos mieste nėra seniūnijų, bet yra sudarytos 54 seniūnaitijos. Iš viso seniūnaitijų yra 3187.

Didžiausia pagal plotą yra Varėnos rajono savivaldybė – 2218 km².

Mažiausia pagal plotą yra Alytaus miesto savivaldybė – 40 km².

2022 m. pradžioje Lietuvoje moterų buvo 192,8 tūkst. daugiau negu vyrų (atitinkamai 1 mln. 499,4 tūkst. ir 1 mln. 306,6 tūkst.). Moterys sudarė 53,4 proc. visų nuolatinių gyventojų. 1 tūkst. vyrų teko 1 148 moterys.

Daugiausiai gyventojų turinti savivaldybė - Vilniaus miesto - 563012.

Mažiausiai gyventojų turinti savivaldybė - Neringos - 3903.

Tankiausiai apgyvendinta savivaldybė – Kauno miesto – 1897,5 (gyventojų tankis viename km²).

Rečiausiai apgyvendinta savivaldybė – Varėnos rajono – 9,4 (gyventojų tankis viename km²).

